

Branches in Zicht 2023

De harde cijfers van Nederlandse ondernemingen

Branche
in Zicht

Over BiZ

SRA-Branche in Zicht (BiZ) is een platform met actuele data en kennis over 400 branches. Exclusief voor SRA-leden, uniek in Nederland. De cijfers van 400.000 jaarrekeningen worden gebenchmarkt, zodat SRA-kantoren de resultaten van hun mkb-klienten gericht kunnen verbeteren. Jaarlijks verschijnt het rapport 'Branches in Zicht' met de harde cijfers over het afgelopen jaar.

De cijfers zijn rechtstreeks afkomstig van de jaarrekeningen van SRA-accountantskantoren, die samen 55% van het mkb bedienen. De betrouwbaarheid is gegarandeerd, omdat de data automatisch en anoniem verzameld worden vanuit de software.

Er komt dus geen menselijk handelen aan te pas.

Copyright

Dit rapport is gepubliceerd op 13 juli 2023. Het auteursrecht voor de inhoud rust geheel bij SRA. Overnemen van de inhoud (of delen daarvan) is uitsluitend toegestaan met schriftelijke toestemming van SRA. Het is geoorloofd gegevens uit dit rapport te gebruiken in artikelen en dergelijke, mits daarbij de bron (SRA-BiZ) duidelijk en nauwkeurig wordt vermeld.

Colofon

Uitgever: SRA (vereniging van 375 accountants- en advieskantoren)
Auteur: Annemarie van der Tuijn (Taalvermogen)
Vormgeving: Remco Baars (Beet Vormgeving)

Contact

Branches in Zicht is een uitgave van SRA-BiZ en verschijnt één keer per jaar. Ga voor meer informatie naar www.sra.nl of neem contact op via biz@sra.nl.

Inhoud

03 Winst en investeringsvermogen mkb onder druk

Paul Dinkgreve, bestuurslid SRA

04 Ondernemers hebben winst nodig om te kunnen investeren in onze toekomst

Jacco Vonhof, voorzitter van MKB-Nederland

08 De harde cijfers van het mkb

De belangrijkste bedrijfseconomische ontwikkelingen voor het mkb als geheel

16 Sterk wisselende regionale ontwikkelingen

De ontwikkelingen in de belangrijkste regio's in Nederland

18 Thema's in het mkb

Vijf generieke thema's voor alle branches

20 Trends en financiële situatie per branche

Belangrijkste conjunctuurtrends per branche

25 – Industrie

28 – Bouw

31 – Automotive

34 – Detailhandel

37 – Logistiek

40 – Horeca

43 – Medische zorg

46 – Specialistische zakelijke diensten

49 Onderzoeksverantwoording rapport 'Branches in Zicht 2023'

Winst en investeringsvermogen mkb onder druk

Voor u ligt het SRA-BiZ-rapport '2023 in Zicht', met de belangrijkste financiële kengetallen en verwachtingen van het Nederlandse mkb. Dit rapport is gebaseerd op het benchmarkplatform Branche in Zicht, een platform waarop actuele, betrouwbare data (in totaal 400.000 gevalideerde jaarrekeningen uit verschillende branches!), vakkennis en branche-expertise bij elkaar komen.

Het rapport geeft inzicht over de cijfers van het mkb over 2022. Wat blijkt uit de ruim 7000 gevalideerde jaarrekeningen die SRA over dat jaar heeft geanalyseerd? De gemiddelde winstgroei van het midden- en kleinbedrijf kwam over het jaar 2022 met 1,5% flink lager uit in vergelijking met een jaar eerder. Er waren voor het eerst in jaren meer bedrijven die hun winst zagen dalen (53,3%) dan bedrijven waarvan de winst gelijk bleef of steeg. Van de micro-bedrijven met minder dan 10 medewerkers, goed voor 82% van het mkb, zag zelfs 57% de winst dalen. De gemiddelde omzet van het mkb nam met 13,1% toe ten opzichte van 2021. Het mkb heeft de hogere personeelskosten – die stegen in 2022 met 10,2% – en inflatie deels in de prijzen weten door te berekenen, maar daar zit vanwege de concurrentiepositie een grens aan.

Gemiddeld een klein beetje winstgroei, dat dus wel, maar als bedrijven nog meer winst moeten inleveren en lenen bovendien steeds duurder wordt, staan de investeringen onder druk, mede gezien het feit dat het afgelopen jaar al minder ondernemingen kredietwaardig waren. We maken ons zorgen over die lage winstgroei en het investeringsvermogen van het mkb. Voor 2023 zal de inflatie bovengemiddeld hoog blijven en de klap van de hogere loonkosten moet in 2023 door de cao-afspraken nog komen. Ook zie je al een krimp van de economie in het eerste kwartaal van 2023 en zijn er magere groeiverwachtingen. In die context moeten ondernemers investeren in de energietransitie, digitalisering en innovatie om toekomstbestendig te blijven.

Voorgaande cijfers zijn natuurlijk gemiddelden. De verschillen tussen de branches zijn groot. Dat ziet u terug in het rapport. Ga als trusted advisor in gesprek met uw klant over hoe hij het ten opzichte van zijn branche heeft gedaan. Tot slot bedankt SRA bij deze onze SRA-leden die meedoen aan het benchmarkplatform Branche in Zicht.

Paul Dinkgreve, bestuurslid SRA

Jacco Vonhof, voorzitter van MKB-Nederland:

“Ondernemers hebben winst nodig om te kunnen investeren in onze toekomst”

Mkb-ondernemers hebben hun fors gestegen kosten in 2022 vaak maar voor een klein deel kunnen doorberekenen aan hun klanten. Samen met een toenemende vraag heeft dit zich vertaald in een weliswaar stevige omzetgroei maar ook in een sterk achtergebleven winstgevendheid. Een zorgelijk plaatje, vindt Jacco Vonhof, voorzitter van MKB-Nederland. Zeker gezien de investeringen die nodig zijn voor bijvoorbeeld de energietransitie. “Ondernemers moeten erop kunnen rekenen dat de grote problemen die er spelen – van klimaat en arbeidsmarkt tot stikstof en woningbouw – niet tot het aantreden van een nieuw kabinet blijven liggen.”

Het mkb zag zich vorig jaar geconfronteerd met forse kostenstijgingen. Grondstoffen werden duurder, maar bijvoorbeeld ook transport, personeel en natuurlijk energie. De hogere kosten hebben de meeste bedrijven slechts voor een klein deel kunnen verrekenen in hun prijzen, waardoor onderaan de streep weinig overbleef. Te weinig, vindt Vonhof, als je bedenkt

welke steeds groter wordende investeringsvraagstukken er liggen. “Bedrijven hebben winst nodig om het vermogen te versterken, zodat ze weerbaar zijn voor slechtere tijden. Maar nog veel belangrijker, winst en vermogen zijn nodig om te investeren in de toekomst. Kijk bijvoorbeeld naar de klimaatopgave, de digitaliseringsbehoefte en personeel. Om daarin de benodigde

stap naar voren te kunnen maken, is een gezonde winstontwikkeling essentieel.”

Als we kijken naar de cijfers over 2022, zien we echter dat de winstgroei met 1,5% uitzonderlijk zwak was. Voor het eerst in jaren zag meer dan de helft van de bedrijven de winst zelfs teruglopen. En daarmee dus ook de mogelijkheid om te

“

DNB, lees dit rapport van SRA, dan zie je dat mkb-ondernemers al interen op de winst. Het mkb heeft de winst nodig om gezond te blijven en te kunnen bijdragen aan de opgaven waar we met zijn allen voor staan.

”

investeren in de belangrijke opgaven die er liggen, vult Vonhof aan. “Tel daarbij op dat de kredietwaardigheid is afgenomen en de rente verder zal oplopen. Het is voor ondernemers al ingewikkeld om financiering te krijgen en door de hogere rente lopen de kosten hiervoor ook nog eens op. Verder zien we voor 2023 een afvallende economische groei en zelfs dreigende krimp en gemiddeld zijn de cao-lonen al meer dan 8% gestegen. Wat betekenen al deze ontwikkelingen voor 2024 en daarna? Als de winsten in het mkb echt verder inzakken en investeren voor ondernemers nog moeilijker wordt, ligt er voor ons allen een enorme uitdaging.”

Innovatiekracht

Die uitdaging ligt er vooral voor het kleinere mkb, constateert Vonhof. De echt grote bedrijven zijn vanwege hun positie in de keten en marktmacht beter in staat om de hogere kosten door te berekenen en hun winstgevendheid op peil te houden. Bovendien kunnen zij over het algemeen eenvoudiger aan financiering komen.

Het merendeel van het mkb bestaat echter uit microbedrijven. “Bij deze bedrijven zit innovatie vaak in de genen en zij hebben de potentie om gezond te groeien en goede oplossingen te zoeken en te vinden voor alle grote vraagstukken die er liggen. Maar voor deze ondernemers wordt het steeds moeilijker en duurder om aan financiering te komen voor alle noodzakelijke ontwikkelingen die in aantocht zijn.”

Wat als dus bedrijfsomvang bepaalt wie er meekunnen en de noodzakelijke stappen kunnen zetten? Geen wenselijk scenario, vindt Vonhof. “Als het micro-mkb op achterstand komt, raakt alles uit balans. Dat zou voor onze economie en de totale breedte van het bedrijfsleven bepaald geen goede zaak zijn. Voor klanten trouwens ook niet, want je wilt graag een breed aanbod van groot naar klein. Als kleine ondernemers bezwijken onder de gevolgen van de huidige ontwikkelingen en grote bedrijven alsmar verder consolideren, dan wordt de economie eenzijdiger en verliezen we het broodnodige innovatieve vermogen van juist de microbedrijven.”

Rem op de loonontwikkeling

Een van de belangrijke ontwikkelingen die ondernemers parten speelt, zijn de oplopende loonkosten. In mei zijn de nieuwe loonafspraken volgens werkgeversvereniging AWWN uitgekomen op gemiddeld 8,2% en dat betekende de zestiende maand van een opwaartse trend in loonafspraken. De cao-lonen zullen naar verwachting nog wel even blijven stijgen. Vonhof ziet echt het belang van loonontwikkeling voor werknemers die te lijden hebben van de

hoge inflatie, maar vindt het huidige hoge niveau van de loonafspraken, net als AWWN, reden tot zorg. “Ten eerste levert een bruto loonstijging in een cao veel te weinig extra netto besteedbaar inkomen op voor de werknemer. Het uiteindelijke echte effect in de portemonnee is vrijwel nihil, want een groot deel van het geld dat is bedoeld voor extra besteedbaar inkomen van de werknemer verdwijnt rechtstreeks in de staatsruif. Terwijl de ondernemer dus wel de fors hogere kosten heeft.”

Daarnaast bestaat volgens Vonhof het risico van een loon-prijsspiraal. De hogere loonkosten worden vertaald naar hogere prijzen die vervolgens weer leiden tot hogere looneisen. Ook De Nederlandsche Bank (DNB) benoemde dit risico onlangs. In *Het Financieele Dagblad* riep DNB bedrijven in dit kader op tot een ‘beheerste winstgroei’, door hogere lonen ten laste te laten gaan van het resultaat. Onzin, vindt Vonhof. “DNB, lees dit rapport van SRA, dan zie je dat mkb-ondernemers al interen op de winst. Er is al een neerwaartse trend aan de gang en het is maar de vraag of dat goed is voor ons allemaal. Het mkb heeft de winst nodig om gezond te blijven en te kunnen bijdragen aan de opgaven waar we met zijn allen voor staan.”

Het moet anders, benadrukt Vonhof. “Om gezamenlijk een goede remweg op de loonontwikkeling te bouwen, moeten werkgevers met de overheid en de vakbonden in gesprek. Hoe brengen we dit met elkaar tot een goed einde? Hoe zorgen we ervoor dat werknemers wel meer besteedbaar inkomen overhouden en belang hechten aan hun ontwikkeling en andere arbeidsvoorwaarden? Hoe kunnen we eerlijker belonen en ook meer flexibiliteit in de beloning aanbrenge(n), in plaats van slechts generieke cao-verhogingen doorvoeren? We zien dat de overheid maar extra geld blijft uitgeven, waardoor de economie oververhit blijft. Als we de Europese Centrale Bank en DNB vervolgens hun gang laten gaan, zal de rente nog verder stijgen om de economie af te remmen. Met als gevolg dat, zoals ik al aangaf,

Om gezamenlijk een goede remweg op de loonontwikkeling te bouwen, moeten werkgevers met de overheid en de vakbonden in gesprek.

ondernemers nog moeilijker aan financiering kunnen komen en hun kosten verder oplopen. Dit is een trend die we echt moeten doorbreken.”

Nu stappen zetten

Er zijn genoeg zorgelijke ontwikkelingen te ontdekken in de cijfers over 2022, waar het kabinet – ook nu het demissionair is – oog voor moet hebben, vindt Vonhof. “Ondernemers hebben stabiliteit, duidelijkheid in beleid en daadkracht in de uitvoering nodig om te kunnen investeren in de grote vraagstukken die er liggen. Veel ondernemers snappen heel goed dat ze nu stappen moeten zetten, maar dat kunnen ze niet alleen. De bank ziet bijvoorbeeld allerlei risico’s als bedrijven voor groene financiering aankloppen. Niet alleen staat de kredietwaardigheid gemiddeld wat onder druk, ook leveren groene investeringen over het algemeen geen geldelijk rendement op. De winst ervan is brede welvaart en een duurzame economie, en voor ons allemaal belangrijk. Om die winst te realiseren, hebben we instrumenten van de overheid nodig, om banken bij dit soort financieringen iets meer zekerheden te geven. Dat is de ene kant van het verhaal.”

De andere kant is dat ondernemers met eigen middelen investeren in bijvoorbeeld verduurzaming en daar fiscaal gezien enig voordeel mee behalen. Dit soort regelingen is vaak een groot succes. Als dan het budget wordt overschreden, gooit de overheid er echter meteen het deksel op, aldus Vonhof. “Sterker nog, negen van de tien keer is het budget voor zo’n goedwerkende regeling het jaar erop kleiner. Ik zou de overheid willen oproepen om deze budgetten juist te verruimen. En ook om de toegang tot subsidieregelingen te vereenvoudigen, want het is vooral voor micro-ondernemers een zoektocht. Soms zijn ze net zoveel geld kwijt aan de specialist die ze ervoor moeten inschakelen als ze vanuit de regeling krijgen voor hun investering. Dus maak het simpel, zorg dat de regelingen breed en goed toegankelijk zijn en dat er geen plafond op zit. Het is immers voor de goede zaak en cruciaal als je de cijfers van SRA over 2022 in ogenschouw neemt. De klimaatambities worden er niet kleiner op, de energietransitie moet sneller. Dan moet je als overheid mensen de mogelijkheid geven om ermee aan de slag te gaan. Dat is ook alvast een oproep van MKB-Nederland voor een volgend kabinet. Hou op met meer beleid, focus op de uitvoering. Ondernemers kunnen dat als geen ander. Maar dan moeten ze wel voldoende middelen hebben.”

De harde cijfers van het mkb

In dit hoofdstuk staan de belangrijkste bedrijfseconomische ontwikkelingen voor het mkb als geheel centraal. We vergelijken de financiële situatie van Nederlandse ondernemers aan het eind van 2022 met die van 2021. Hoewel de Nederlandse economie in zowel 2021 als 2022 stevig is aangetrokken, zorgen de oorlog in Oekraïne, de energiecrisis en de hardnekkig hoge inflatie voor onzekerheid. Ook de krapte op de arbeidsmarkt is een bepalende factor, want die vertaalt zich mkb-breed in een sterke stijging van de personeelskosten.

Macro-economische factoren hebben een grote invloed op het reilen en zeilen van ondernemend Nederland. Hoe heeft de werkgelegenheid zich bijvoorbeeld ontwikkeld en hebben consumenten nog vertrouwen in de economie gezien de oplopende inflatie en de geopolitieke onrust? Hoe gaat het met de Nederlandse export? Al dit soort ontwikkelingen weegt mee in de toestand van het mkb.

Werkgelegenheid

In mei dit jaar is de werkloosheid in Nederland iets opgelopen, volgend op een lichte daling in april. Volgens cijfers van het CBS zat in mei

3,5% van de beroepsbevolking (of 353.000 mensen) zonder betaald werk, tegenover 3,4% (343.000 mensen) een maand eerder. Ondanks de lichte toename in mei ligt de werkloosheid nog altijd ver onder het gemiddelde van de afgelopen decennia en blijft de arbeidsmarkt erg krap.

Wel is het aantal openstaande vacatures in het mkb in het eerste kwartaal afgenomen ten opzichte van dezelfde periode in 2022. Per eind maart 2023 waren er ruim 227.000 vacatures niet ingevuld, bijna 9% minder dan een jaar eerder. Ter vergelijking: in het grootbedrijf

stonden er per eind maart 206.000 vacatures open, een stijging van 3,5% ten opzichte van een jaar eerder. Met ruim 227.000 openstaande vacatures blijft de spanning op de arbeidsmarkt voor het mkb bovengemiddeld hoog.

Het UWV voorspelt dat de toename van de werkgelegenheid in Nederland dit jaar per saldo nog licht zal doorzetten (prognose: een groei van het aantal banen van 1,4%), om in 2024 vrijwel stil te vallen (een verwachte groei van 0,5%). De oorzaken liggen volgens de uitkeringsinstantie bij de krapte op de arbeidsmarkt en de lagere economische groei.

Het totaalaantal vacatures in Nederland bereikte vorig jaar met bijna 1,6 miljoen nog het hoogste niveau sinds 1997. Dit jaar zal dat afnemen met 8% en in 2024 met nog eens 3%, verwacht het UWV.

Consumentenvertrouwen

Het consumentenvertrouwen is in juni 2023 licht verslechterd van -38 naar -39, aldus het CBS. Het vertrouwen is daarmee minder slecht dan eind 2022 en in de eerste maanden van dit jaar, maar het ligt nog ruimschoots onder het gemiddelde over de afgelopen twintig jaar (-10). Het dieptepunt (-59) werd bereikt in de maanden september en oktober van vorig jaar.

Consumenten waren in juni iets pessimistischer over de economie dan in mei. Ze waren negatiever over de economie in de komende twaalf maanden, maar iets minder somber over de economie in de afgelopen twaalf maanden. De koopbereidheid kwam in juni uit op -29, tegen -28 in mei. Het oordeel over de financiële situatie in zowel de afgelopen als de komende twaalf maanden was in juni negatiever. Ook de tijd voor het doen van grote aankopen vonden consumenten ongunstiger.

Kijken we naar de recentste bestedingscijfers, dan blijkt dat consumenten in april dit jaar 0,3% meer hebben uitgegeven dan een jaar geleden. Ze besteedden meer aan diensten, maar minder aan goederen dan in april 2022. Huishoudens hebben vooral minder geld uitgegeven aan woninginrichting, elektrische apparaten, kleding en schoenen.

Koopkracht en inflatie

De inflatie op basis van de Consumenten Prijs Index (CPI) van het CBS is in mei gestegen naar 6,1% (tegenover 5,2% in april en 4,4% in maart). DNB verwacht dat de inflatie dit jaar op 4,2% zal uitkomen en in 2024 zal afnemen naar 3,7% en in 2025 naar 2,5%. Dit betekent dat de inflatie hoog en ruim boven de 2%-doelstelling van de Europese Centrale Bank blijft. Bovendien zijn het niet langer vooral de energieprijzen die de inflatie opstuwden, maar zijn de prijzen over een breed front hoog. Dit zien we terug in de erg hoge kerninflatie, de prijzen exclusief voeding en energie. Deze inflatie is relatief lastig te bestrijden.

Volgens de nieuwste raming (maart 2023) van het Centraal Planbureau (CPB) zal de koopkracht dit jaar in doorsnee min of meer gelijk blijven (-0,2%), maar volgend jaar met 2,0% stijgen. Tegelijkertijd neemt de armoede volgend jaar naar verwachting juist toe: door de inflatie is steeds meer geld nodig om aan de basisbehoeften te voldoen, terwijl de stijging van de inkomens geen gelijke tred houdt. Het CPB verwacht dat 995.000 Nederlanders volgend jaar onder de armoedegrens leven.

Export

Na het herstel van de coronacrisis en de eerste prijsstijgingen in 2021 is volgens het CBS de waarde van de Nederlandse goederenhandel in 2022 opnieuw gestegen. De exportwaarde was 170,4 miljard euro (of 30%) hoger dan in 2021. Dit komt door de fors hogere prijzen van veel

goederen, zoals brandstoffen, voedingsmiddelen en materialen. De omvang van de handel (het volume) nam ook toe, maar veel minder sterk. Het volume van de in- en uitvoer was, gecorrigeerd voor de prijsstijgingen, in 2022 ongeveer 2,3% groter dan in 2021.

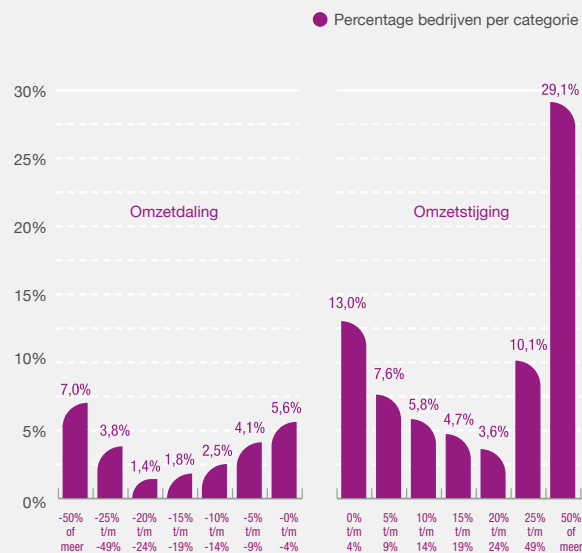
Bijna 50% van de stijging in de exportwaarde kwam voor rekening van de export van minerale brandstoffen. De fors hogere prijzen van brandstoffen spelen hierin een grote rol. In 2022 kostte een vat ruwe aardolie gemiddeld ongeveer 93 euro. Dat was 40% meer dan een jaar eerder. Ook de exportwaarde van mobiele telefoons, machines en toestellen (zoals industriële machines of machines voor de chipindustrie) en chemische producten was in 2022 hoger dan in 2021.

Faillissementen

In het eerste kwartaal van 2023 werden 591 mkb-bedrijven failliet verklaard binnen het niet-financiële bedrijfsleven. Daarmee is het aantal faillissementen in het mkb gestegen met bijna 61% ten opzichte van dezelfde periode vorig jaar, toen 368 mkb-bedrijven op de fles gingen. Hierin zit een vertekening door de steunmaatregelen van de overheid in verband met de pandemie. Als we vergelijken met de periode voor het uitbreken van corona, dan lag het aantal faillissementen in het eerste kwartaal lager, aldus het CBS. Al met al is het aantal faillissementen in het mkb nog altijd historisch laag.

FIGUUR 1

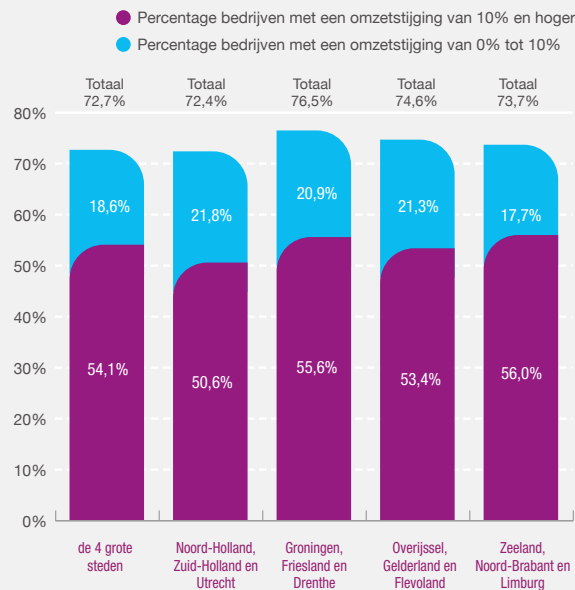
Omzetontwikkeling 2022 t.o.v. 2021

De omzet is in het mkb in 2022 voor het tweede jaar op rij met meer dan 10% gestegen (+13,1% in 2022 en +10,1% in 2021). Deze omzetgroei lijkt fraai, maar is geflatteerd, want een substantieel deel ervan is het gevolg van de hardnekkig hoge inflatie. Veel ondernemers hebben prijsstijgingen aan de inkoopkant (deels) kunnen doorberekenen aan hun klanten. Per saldo zag bijna 74% van de mkb-bedrijven de omzet stabiliseren of toenemen, waarbij het relatief vaak ging om een forse groei. Zo realiseerde ruim 29% van de ondernemers een omzetstijging van 50% of meer. Bij bedrijven met een lagere omzet ging het in 7% van de gevallen om een omzetkrimp van 50% of meer.

FIGUUR 2

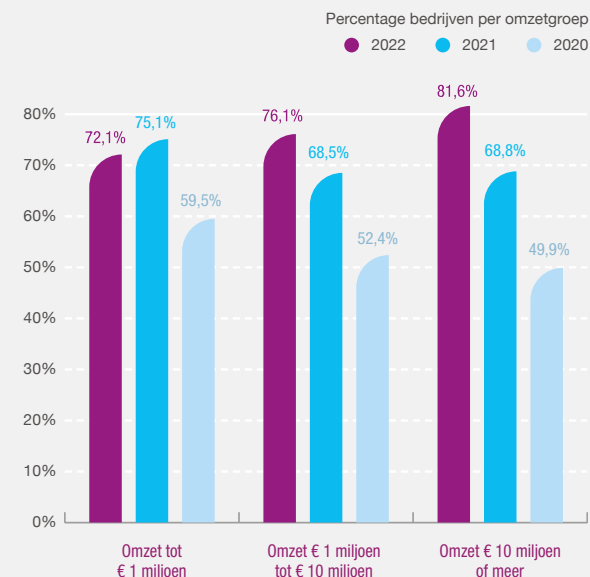
Bedrijven waarvan de omzet in 2022 gelijk is gebleven of gestegen (regio)

Ondernemers in Groningen, Friesland en Drenthe hebben het in 2022 relatief goed gedaan. In deze regio zag 76,5% van de mkb-bedrijven de omzet gelijk blijven of toenemen. De provincies Noord-Holland, Zuid-Holland en Utrecht (exclusief de vier grote steden Amsterdam, Den Haag, Rotterdam en Utrecht) bleven enigszins achter; ruim 72% had een gelijke of hogere omzet. Kijken we naar bedrijven met een omzetgroei van 10% of meer, dan blijken die het sterkst vertegenwoordigd in Zeeland, Noord-Brabant en Limburg.

FIGUUR 3

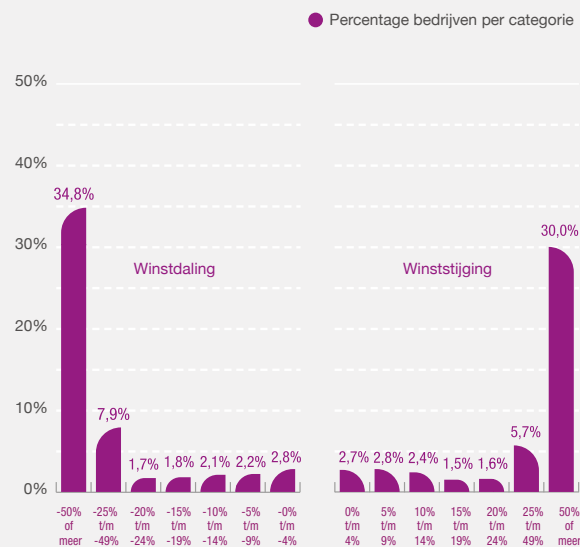
Bedrijven waarvan de omzet in 2022 gelijk is gebleven of gestegen (omvang)

Uit onze verdeling naar jaaromzet blijkt dat, in tegenstelling tot in het voorgaande jaar, vooral de grote mkb-bedrijven (>10 miljoen euro) de omzet hebben zien stabiliseren of groeien (ongeveer 82%, tegenover bijna 69% in 2021). Bij de kleinere mkb-bedrijven (tot 1 miljoen euro) was het beeld andersom: circa 72% wist de omzet in 2022 gelijk te houden of te verhogen, tegenover ongeveer 75% een jaar eerder. Verder zag ruim 10% (in 2021 ruim 6%) van de kleinere bedrijven de omzet juist met 50% of meer afnemen. Bij de grote mkb-bedrijven gebeurde dit nauwelijks (0,2%; in 2021 nog bijna 8%).

FIGUUR 4

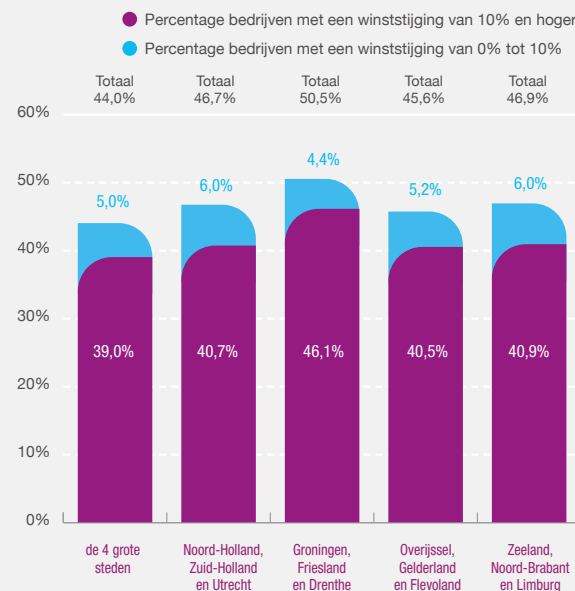
Winstontwikkeling 2022 en 2021

De winstontwikkeling bleef met +1,5% sterk achter bij de omzetgroei en was nooit eerder in het SRA-BiZ onderzoek zo bescheiden. De sterke stijging van de personeelskosten heeft hier een belangrijk aandeel in. De winstverschillen tussen bedrijven waren groot. Waar 30% van de ondernemers de winst met 50% of meer zag stijgen, leverde bijna 35% van de ondernemers juist 50% of meer van de winst in. Voor het eerst in jaren liet minder dan de helft (46,7%) van de ondernemers een stabiele of hogere winst zien ten opzichte van een jaar eerder. In het licht van de extra investeringen die nodig zijn voor onder meer duurzaamheid en digitalisering, baart deze winstontwikkeling zorgen.

FIGUUR 5

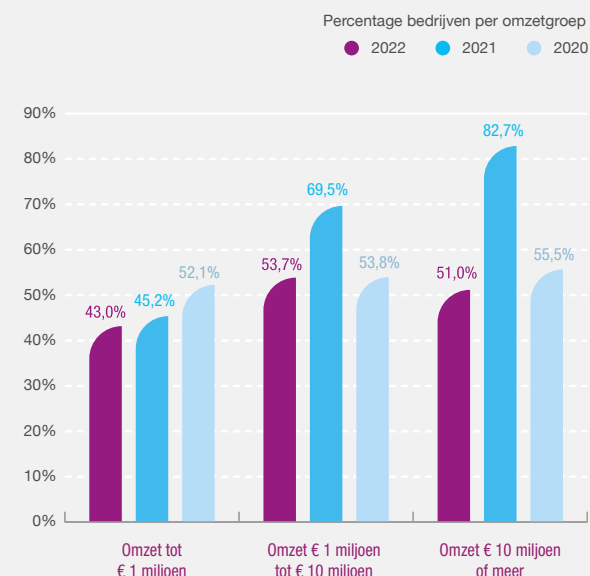
Bedrijven waarvan de winst in 2022 gelijk is gebleven of gestegen (regio)

Op regioniveau was de winstontwikkeling het positiefst in Groningen, Friesland en Drenthe. In deze provincies liet ruim 46% van de ondernemers een toename van de winst van meer dan 10% zien. De vier grote steden bleven wat dat betreft achter bij de andere regio's. Hier behaalde 39% van de ondernemers een winststijging van meer dan 10%. Ruim de helft (56%) van de bedrijven in de vier grote steden zag de winst juist afnemen en ruim 37% zelfs met 50% of meer.

FIGUUR 6

Bedrijven waarvan de winst in 2022 gelijk is gebleven of gestegen (omvang)

De winstontwikkeling was het sterkst bij de bedrijven met een omzet tussen de 1 en 10 miljoen euro. Bijna 54% van deze ondernemers wist de winst stabiel te houden of te laten groeien. Bij de kleinere bedrijven met een omzet van minder dan 1 miljoen was dit slechts 43%. Voor het eerst sinds 2014, het eerste jaar van ons onderzoek, was het aandeel microbedrijven met een daling van de winst in de meerderheid (57%). Van de grote bedrijven met een omzet van 10 miljoen of meer zag 51% in 2022 de winst stabiliseren of toenemen. Een jaar eerder was dit nog bijna 83%.

De gevolgen van de aanhoudende inflatie zien we duidelijk terug in de ontwikkeling van de kosten. In 2022 zijn de bedrijfskosten namelijk relatief sterk gestegen, met bijna 14% (na een toename van ruim 7% een jaar eerder). Niet eerder in ons onderzoek was de kostenstijging zo sterk (de vorige piek lag in 2018 op 8,7%). Zaken als grondstoffen, verpakkingen, brandstof en energie werden in 2022 duurder en die hogere kosten sijpelden door in de hele keten.

Voor de meeste mkb-bedrijven vormen personeelskosten de belangrijkste (indirecte) kostenpost. Door de krapte op de arbeidsmarkt en de hoge inflatie zijn de lonen in het bedrijfsleven gestegen. We zien dit in onze verdeling naar kostensoorten terug, want de personeelskosten zijn vorig jaar met ruim 10% toegenomen (zie ook volgende paragraaf). Verder valt op dat de exploitatiekosten met meer dan 50% zijn gestegen, na drie jaar op rij te zijn gedaald. De verkoopkosten lieten een plus zien van bijna 25%, tegenover een stijging van iets meer dan 14% een jaar eerder.

Mutaties in resultatenrekening	% mutatie	
	2022 t.o.v. 2021	2021 t.o.v. 2020
Netto-omzet	13,1%	10,1%
Inkoopwaarde	14,5%	10,9%
Brutomarge	10,0%	10,7%
Overige bedrijfsopbrengsten	44,5%	39,3%
Personeelskosten	10,2%	7,7%
Exploitatiekosten	54,4%	-5,3%
Inventariskosten	-26,9%	2,9%
Huisvestingskosten	15,1%	6,4%
Autokosten	22,5%	7,0%
Verkoopkosten	24,6%	14,1%
Algemene kosten	-17,5%	23,4%
Overige kosten	72,8%	-31,8%
Bedrijfskosten	13,9%	7,3%
Afschrijvingen	6,0%	3,4%
Bedrijfsresultaat	2,2%	33,6%
Financiële baten en lasten	-97,8%	-49,6%
Gewoon resultaat voor belasting	1,5%	37,6%

FIGUUR 7

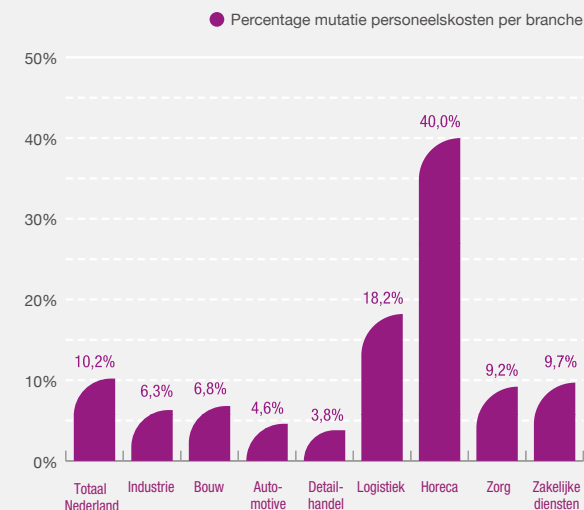
Ontwikkeling personeelskosten 2022 t.ov. 2021

De personeelskosten zijn in het afgelopen jaar met ruim 10% toegenomen. De stijging is sterker dan in 2021, al had een deel van de mkb-ondernemers de coronasteun (NOW) toen in de administratie in mindering gebracht op de personeelskosten. De hogere kosten in 2022 hangen samen met de krapte op de arbeidsmarkt en de hoge inflatie.

Volgens de SRA-BiZ-cijfers zijn de loonkosten in het mkb in 2022 met 5,4% gestegen, tegenover een plus van 4,9% in 2021. De loonkostenstijging is forser dan de gemiddelde cao-ontwikkeling (zie hierna) en is ook in historisch perspectief sterk. Verder zijn de uitgaven aan pensioenpremies bijna dubbel zo hard omhooggegaan: met ruim 10% in 2022, tegenover ruim 5% in 2021.

In 2022 bedroegen de totale loonkosten volgens het CBS 448,7 miljard euro. Dit is de optelsom van 351,2 miljard aan brutolonen, 100,3 miljard aan sociale premies ten laste van werkgevers en 0,8 miljard aan eindheffingen, verminderd met 3,6 miljard aan loonkosten-subsidies. In 2022 zijn de cao-lonen in totaal met 3,2% gestegen, de sterkste groei sinds 2008. In het laatste kwartaal zette de opmars nog sterker door (+3,6%, de sterkste stijging in twintig jaar).

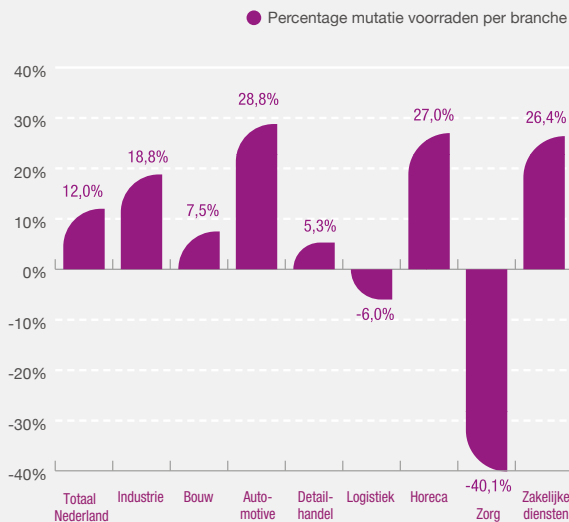
Uit de SRA-BiZ-cijfers blijkt dat de personeelskosten op brancheniveau in 2022 veruit het

sterkst zijn gestegen in de horeca (nieuwe cao, hogere lonen voor jongeren), op afstand gevolgd door transport en logistiek. In de horeca is hiermee een einde gekomen aan een dalende trend (de coronaperiode met vertekende lockdowns en de NOW-maatregel buiten beschouwing gelaten). Ook in de zorg en de specialistische zakelijke dienstverlening zijn de personeelskosten relatief sterk gestegen. In 2022 zijn de personeelskosten het minst toegenomen in de detailhandel en de automotive, al was ook in deze branches de kostenstijging sterker dan in het voorgaande jaar.

FIGUUR 8

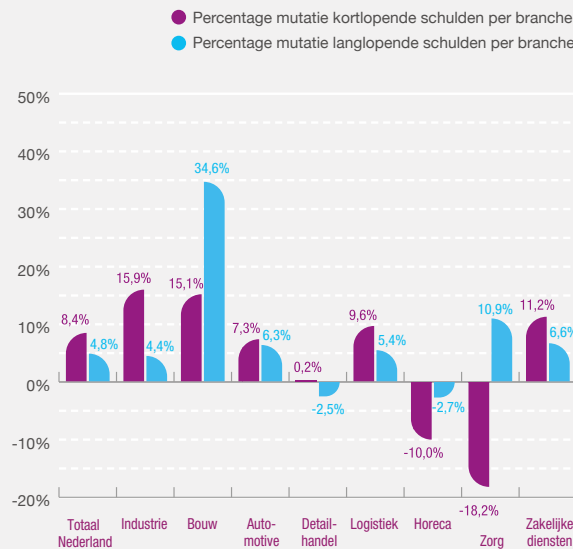
Ontwikkeling voorraden 2022 t.o.v. 2021

De voorraden zijn in 2022 opnieuw sterk toegenomen, al was de stijging van 12% iets minder groot dan in het voorgaande jaar (15,7%). Wel ligt de groei in de voorraden nog altijd duidelijk boven die in de jaren voor corona. Net als in de voorgaande jaren liepen de cijfers per branche behoorlijk uiteen. In de automotive, de horeca en de specialistische zakelijke diensten namen de voorraden op jaarbasis sterk toe. In de medische zorg zijn de voorraden voor het derde jaar op rij gedaald, maar niet eerder in ons onderzoek was de daling zo fors. Ook in de logistieke branche namen de voorraden af, maar minder sterk dan in de zorg.

FIGUUR 9

Ontwikkeling schulden 2022 t.o.v. 2021

Het mkb is in 2022 meer langlopende schulden aangegaan (+4,8%), tegenover een daling van bijna 4% een jaar eerder. Alleen in 2018 namen de langlopende schulden sterker toe op jaarbasis. Ook de kortlopende schulden zijn in 2022 per saldo toegenomen (+8,4%), waar in 2021 een groei van 10,5% uit de bus kwam.

De kortlopende schulden zijn het sterkst gestegen in de bouw en de industrie en juist sterk afgenomen in de medische zorg en de horeca. De langlopende schulden zijn vooral toegenomen in opnieuw de

bouw, op afstand gevolgd door de medische zorg. In de detailhandel en de horeca zijn deze schulden kleiner geworden, waar die in de voorgaande twee jaren nog waren gestegen.

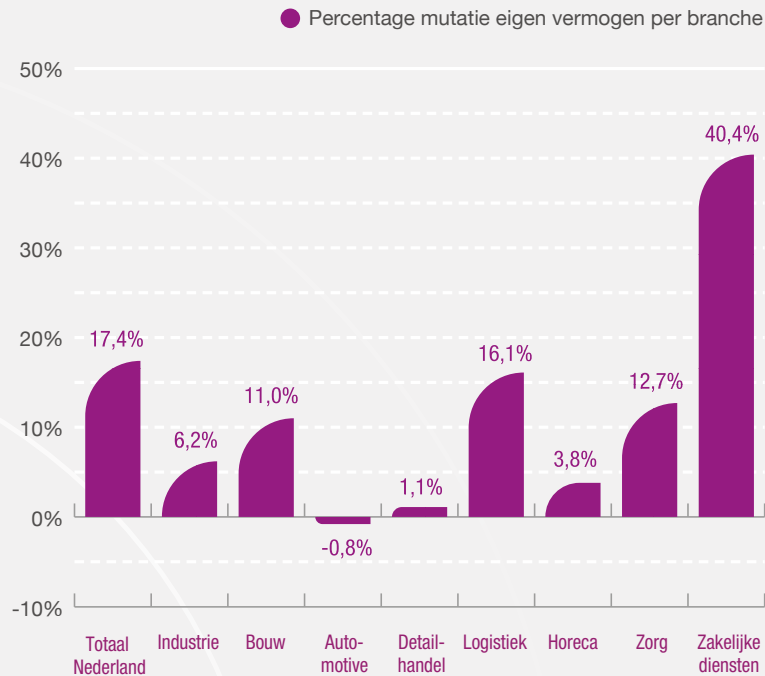
Mkb-ondernemers die tijdens de pandemie uitstel van belastingbetaling hebben gekregen, moeten de belastingschuld nu gaan terugbetalen. Van de 266.000 mkb-bedrijven die van corona-uitstel gebruik hebben gemaakt, hebben er volgens het Instituut voor het Midden- en Kleinbedrijf (IMK) zo'n 64.000 nog geen cent afgelost. Het IMK denkt dat 80% van deze ondernemers in de problemen gaat komen.

Van alle bedrijven vindt 5% de schuldenlast op dit moment zelf problematisch, zo blijkt uit de Conjunctuur-enquête Nederland (COEN). Dit percentage verschilt per branche, maar is het hoogst in de horeca. Dit hangt waarschijnlijk samen met corona. Vorig jaar juni had een op de vier bedrijven in de horeca nog een openstaande coronaschuld, tegenover een op de tien bedrijven in totaal.

De kredietverlening aan mkb-bedrijven blijft volgens DNB een punt van zorg voor beleidsmakers. Zo betalen mkb-bedrijven in Nederland in vergelijking met andere eurolanden en grotere Nederlandse bedrijven een relatief hoge rente op hun leningen. In het mkb loopt een toenemend aantal kredieten af en herfinancieren zal dan tegen een nog hogere rente moeten gebeuren.

FIGUUR 10

Ontwikkeling eigen vermogen 2022 t.o.v. 2021

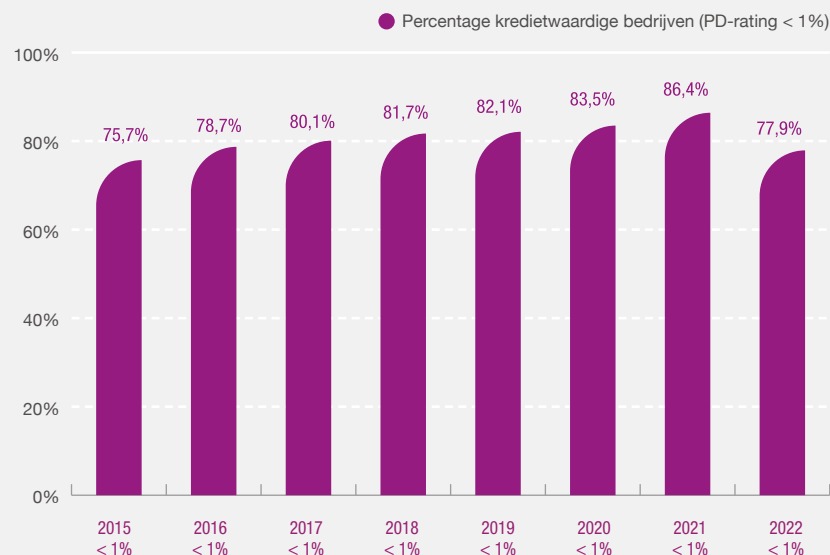

Het eigen vermogen is in het mkb in totaal met ruim 17% toegenomen. Een jaar eerder was er een stijging van bijna 17%. De toename van het eigen vermogen is dus sterker dan de ontwikkeling van de langlopende en kortlopende schulden. Een factor die kan meespelen, is dat mkb-bedrijven over het algemeen nog voorzichtig zijn geweest met het uitkeren van bijvoorbeeld bonussen en dividenden. Daarnaast hebben mkb-bedrijven met het oog op alle onzekerheid soms ook minder geïnvesteerd.

In 2022 viel vooral de relatief sterke stijging op van het eigen vermogen in de specialistische zakelijke dienstverlening, op behoorlijke afstand gevolgd door de logistieke branche, de bouw (in 2021 nog een van de achterblijvers) en de medische zorg. In de horeca en de detailhandel (in 2021 nog uitblinkers) nam het eigen vermogen relatief beperkt toe. Alleen in de automotive is het eigen vermogen in 2022 gekrompen, zij het licht.

FIGUUR 11 Kredietwaardigheid mkb (2015-2022)

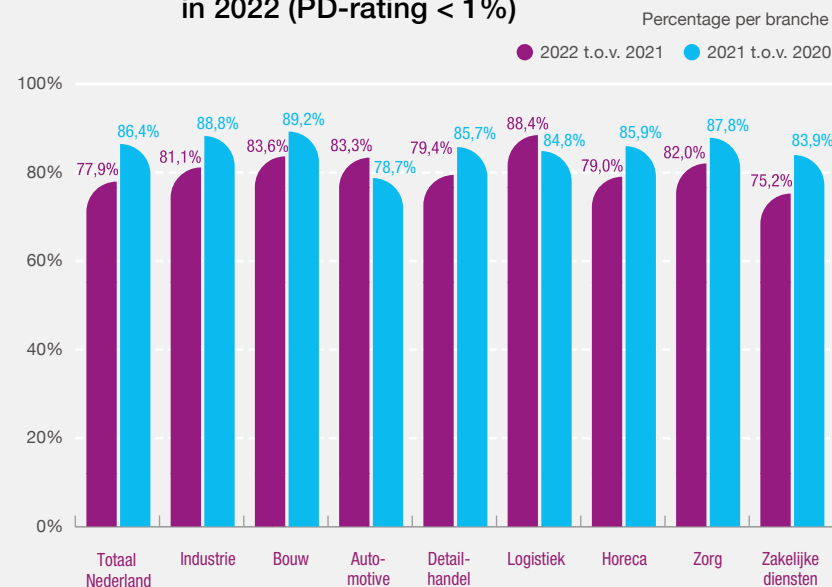
Het risico dat een onderneming in het mkb binnen een jaar failliet gaat, berekenen we aan de hand van de PD-rating (*Probability of Default*). Dit is feitelijk het vermogen tot betaling. Hoe lager de PD-rating, hoe beter de mogelijkheden voor externe financiering. Uit berekeningen van SRA-BiZ komt naar voren dat gemiddeld 77,9% van het mkb vorig jaar een PD-rating onder de 1% liet zien. Voor het eerst in jaren betekent dit een verslechtering ten opzichte van het voorgaande jaar (86,4% in 2021). Vanaf 2015 tot en met 2021 was namelijk consistent een stijging van dit percentage zichtbaar.

In ons BiZ-rapport over 2021 gaven we al aan te verwachten dat de PD-rating zou gaan verslechteren. Dit mede omdat de schulden als gevolg van de coronasteun en uitgestelde belastingen in 2021 nog niet voor rentelasten

zorgden. Door de coronacrisis stond bijvoorbeeld de invorderingsrente tijdelijk op 0,01%, maar sinds 1 juli 2022 is dat 1% en deze zal stapsgewijs omhooggaan naar de oorspronkelijke 4% per 2024.

De verschillen in kredietwaardigheid binnen en tussen de branches zijn opnieuw groot. In de logistieke branche en de automotive is de kredietwaardigheid verbeterd ten opzichte van 2021. Specialistische zakelijke dienstverleners, de industrie, de horeca en de detailhandel laten de sterkste achteruitgang zien. Absoluut gezien laten de logistieke branche (88,4%, was 84,8%), de bouw (83,6%, was 89,2%) en de automotive (83,3%, was 78,7%) nu het hoogste percentage ondernemingen zien met een PD-rating lager dan 1%. Specialistische zakelijke dienstverleners hebben met 75,2% (was 83,9%) nu de laagste kredietwaardigheid.

FIGUUR 12 Percentage kredietwaardige ondernemingen in 2022 (PD-rating < 1%)

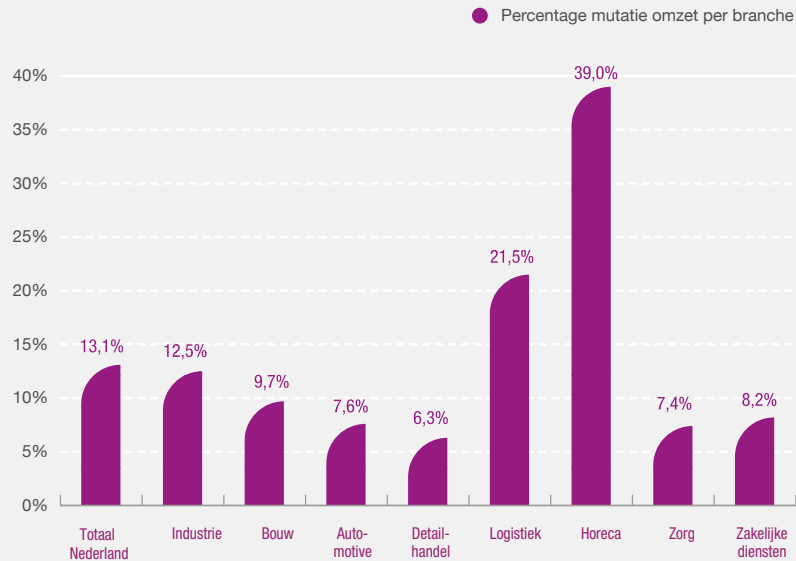

Investeringsvermogen onder druk

De transities – vooral duurzaamheid en digitalisering – vragen van mkb-ondernemers dat zij continu investeren in verandering en vernieuwing. We hebben echter kunnen zien dat de winstontwikkeling in het afgelopen jaar zeer sterk is afgeremd en dat de kredietwaardigheid voor het eerst een behoorlijke knauw heeft gekregen. Dit maakt herfinanciering van kredieten/de aanvraag van nieuwe kredieten er niet eenvoudiger op. Bovendien zal de rente naar verwachting verder oplopen, wat lenen nog duurder maakt. Tellen we daarbij op dat de hoog blijvende kosten niet allemaal kunnen worden doorberekend en bedrijven dus zullen moeten blijven interen op hun winst, dan kunnen we rustig concluderen dat het investeringsvermogen in het mkb behoorlijk onder druk staat.

FIGUUR 13

Omzetontwikkeling 2022 t.o.v. 2021

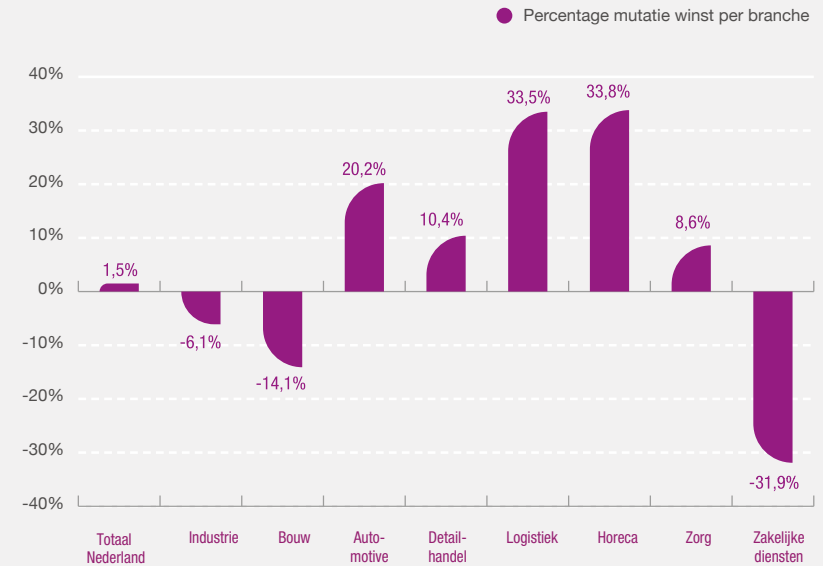
Omzetgroei trekt verder aan

In de jaren tot aan 2020 was de omzetontwikkeling in het mkb positief. Corona heeft de groei geremd, maar in 2021 was er een sterk herstel zichtbaar met een omzetgroei van 10,1%. In het afgelopen jaar trok de omzetgroei verder aan tot 13,1%. Een historisch hoog cijfer, maar hierbij moeten we rekening houden met een substantieel inflatie-effect.

Alle branches laten omzetgroei zien, maar de verschillen zijn aanzienlijk. Vooral de horeca (consumenten weten de branche weer te vinden na de opheffing van de coronamaatregelen) en de logistieke branche hebben een positieve omzetontwikkeling gerealiseerd. De detailhandel, de medische zorg en de automotive bleven het sterkst achter bij het mkb-gemiddelde.

FIGUUR 14

Winstontwikkeling 2022 t.o.v. 2021

Winstontwikkeling blijft ver achter

Niet alle mkb-ondernemers zijn in staat om de sterk gestegen inputprijzen door te berekenen aan hun afnemers. Dit zien we terug in de winstontwikkeling. Ondanks de sterke groei van de omzet bleef de winstgroei in 2022 steken op 1,5%, het laagste cijfer ooit in ons onderzoek. In 2021 was de winstontwikkeling in het mkb nog erg sterk, zowel in vergelijking met 2020 (+37,6%) als 2019 (+53,7%). Positieve uitschieters in 2022 zijn de horeca, logistiek, automotive en detailhandel, alle met een winstgroei in de dubbele cijfers. De specialistische zakelijke dienstverlening daarentegen zag de winst vorig jaar met bijna 32% teruglopen en was daarmee veruit de grootste achterblijver. De branche had al last van margedruk en zag de bedrijfskosten in 2022 bovengemiddeld sterk oplopen. Ook de bouw (-14,1%) en de industrie (-6,1%) kenden een negatieve winstontwikkeling, ondanks de omzetgroei. In de bouw spelen de stijgende rente, voorzichtigheid bij investeerders en hogere kosten een rol. Een mogelijke verklaring voor de industrie is dat bedrijven overtollige voorraden afbouwen en nieuwe orders uitstellen, mede met het oog op de verslechterende economische vooruitzichten. Ook hier spelen daarnaast uiteraard hogere kosten mee.

Sterk wisselende regionale ontwikkelingen

Dit hoofdstuk zoomt in op de ontwikkelingen in de belangrijkste regio's in Nederland. Hieruit blijkt dat de ontwikkelingen per regio opnieuw behoorlijk verschillen, zeker als het gaat om de winst over 2022.

Omzetontwikkeling regionaal

Bij bijna 74% van de mkb-bedrijven is de omzet in 2022 gestabiliseerd of gegroeid ten opzichte van een jaar eerder. Bij ruim 29% van de ondernemers ging het zelfs om een omzetsijting van 50% of meer. De omzet ontwikkelde zich het sterkst bij bedrijven in Groningen, Friesland en Drenthe. Bij 76,5% van de ondernemers in deze provincies is de omzet stabiel gebleven of toegenomen. Regionaal gezien bleven Noord-Holland, Zuid-Holland en Utrecht (exclusief de vier grote steden) achter.

Winstontwikkeling regionaal

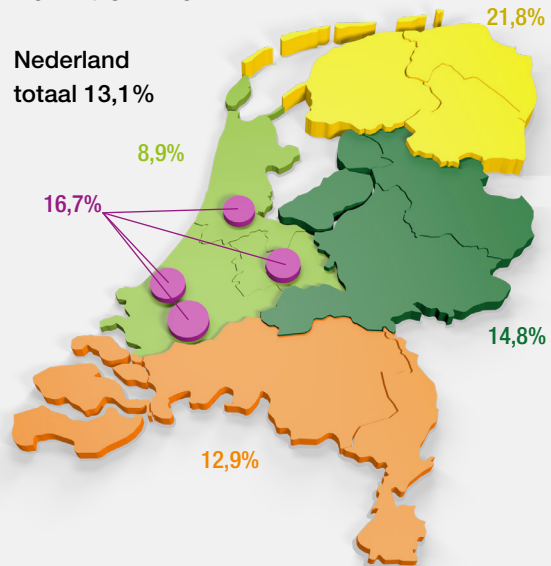
De winst is in 2022 bij minder dan de helft (46,7%) van de ondernemers op jaarbasis gelijk gebleven of toegenomen. 30% van de ondernemers behaalde een winststijging van 50% of meer, terwijl bijna 35% juist een winstdaling van 50% of meer moest slikken. Regionaal gezien was de winstontwikkeling het sterkst in Zeeland, Noord-Brabant en Limburg (+16,4%). Noord-Holland, Zuid-Holland, Utrecht en de vier grote steden bleven achter bij het mkb-gemiddelde, mede door een relatief sterke stijging van de personeelskosten. De vier grote steden telden ook het hoogste percentage bedrijven met een daling van de winst (56,0%).

FIGUUR 15

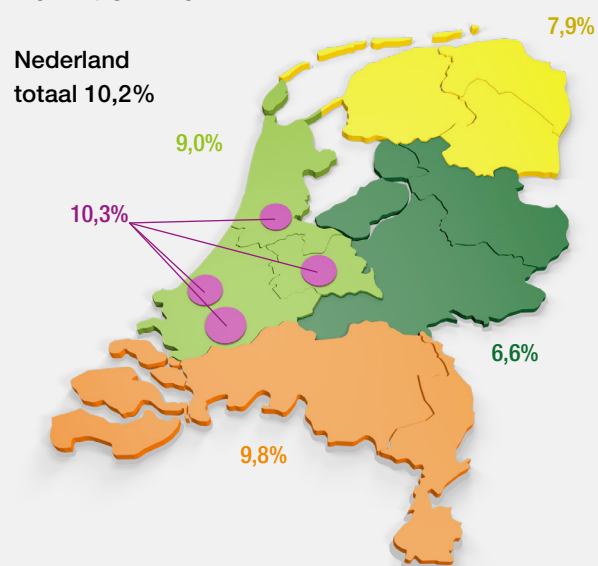
**Omzetontwikkeling
2022 t.o.v. 2021**

In 2022 is de omzetgroei in Nederland uitgekomen op gemiddeld 13,1%, na ook al een sterke groei van 10,1% in 2021. De groei was vorig jaar met bijna 22% het sterkst in Groningen, Friesland en Drenthe. De provincies Noord-Holland, Zuid-Holland en Utrecht (exclusief de vier grote steden) bleven met een plus van 8,9% duidelijk achter. De vier grote steden behaalden wel een bovengemiddelde omzetgroei (16,7%).

FIGUUR 16

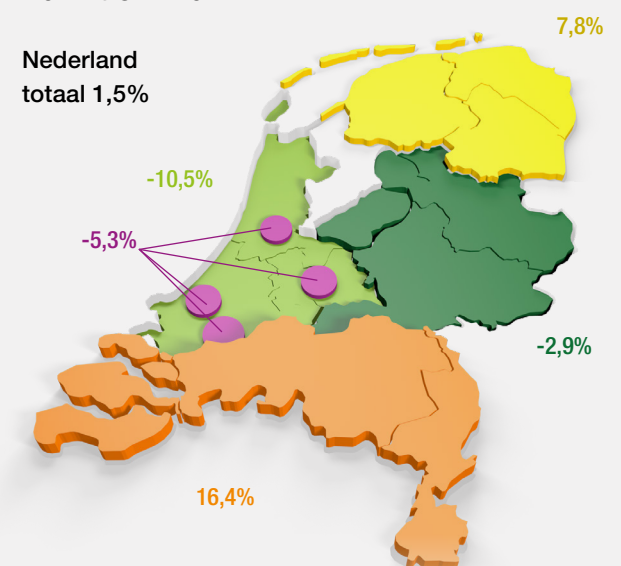
**Ontwikkeling personeelskosten
2022 t.o.v. 2021**

De personeelskosten zijn in het mkb met gemiddeld 10,2% gestegen. In de vier grote steden kwam in 2022 de sterkste stijging uit de bus: 10,3%. Een jaar eerder namen de personeelskosten hier nog het minst sterk toe (met 1,7%, tegenover een daling van 6,8% in 2020). In Overijssel, Gelderland en Flevoland gingen de personeelskosten relatief beperkt omhoog (6,6%). Deze stijging is gelijk aan die in 2021, toen deze provincies ook onder de gemiddelde kostengroei bleven.

FIGUUR 17

**Winstontwikkeling
2022 t.o.v. 2021**

Als we kijken naar de winstontwikkeling, dan valt op dat Zeeland, Noord-Brabant en Limburg in 2022 bovengemiddeld hebben gepresteerd (16,4%, maar tegenover 22,4% een jaar eerder), gevolgd door Groningen, Friesland en Drenthe (7,8%, tegenover 37,7% een jaar eerder). Noord-Holland, Zuid-Holland en Utrecht (exclusief de vier grote steden) bleven duidelijk achter met een winstdaling van 10,5% (tegenover een winstgroei van 28% in 2021). Ook in de vier grote steden (-5,3%) en in de provincies Overijssel, Gelderland en Flevoland (-2,9%) nam de winst af. Ook de brutomarge nam het minst toe in Noord-Holland, Zuid-Holland en Utrecht (exclusief de vier grote steden): 4,5%, ten opzichte van een gemiddelde stijging van 10%. De brutomarge steeg het sterkst in de provincies Zeeland, Noord-Brabant en Limburg (13,2%).

Thema's in het mkb

Uit de periodieke SRA-branchegroepen met branchespecialisten komt een aantal generieke thema's naar voren waarmee ondernemers in de komende jaren te maken zullen krijgen.

De vijf belangrijkste noemen we hieronder.

Duurzaam ondernemen en rapporteren

Verduurzaming en verantwoord ondernemen krijgen een almaar grotere rol, ook in het mkb. Klanten, opdrachtgevers en medewerkers vragen erom en er komen steeds meer wetten en regels bij. Denk aan de *Corporate Sustainability Reporting Directive* (CSRD) die per 1 januari 2024 gefaseerd ingaat en van bedrijven een gedetailleerde duurzaamheidsrapportage vraagt. De CSRD-richtlijn zal gelden voor grote bedrijven, maar een (grote) groep kleinere bedrijven krijgt via ketendruk ook te maken met deze regelgeving. De grote bedrijven die aan de CSRD moeten voldoen, zullen immers een deel van de benodigde informatie opvragen bij hun toeleveranciers. Dit betekent dat kleinere ondernemingen ook informatie moeten (kunnen) verschaffen over een aantal duurzaamheidsindicatoren, zodat de CSRD-plichtige onderneming kan voldoen aan de wettelijke vereisten.

ING heeft in 2022 voor het derde jaar op rij onderzoek gedaan naar de verduurzaming in het Nederlandse bedrijfsleven. Hieruit blijkt dat bedrijven verduurzaming belangrijker zijn gaan vinden en dat

duurzaamheid vaker onderdeel is van de bedrijfsstrategie en beloningsstructuur. Het percentage ondernemingen dat daadwerkelijk actie onderneemt, staat echter al drie jaar op ongeveer hetzelfde niveau (ongeveer 60%). Door onzekerheid in de markt stellen bedrijven investeringen op dit gebied deels uit. In het onderzoek geeft een op de drie bedrijven aan dat verduurzamingsacties momenteel geen prioriteit hebben, vooral doordat onduidelijk is hoeveel besparing de investering oplevert – omdat het risico van dergelijke investeringen te groot wordt geacht – en omdat er geen budget is voor dit soort uitgaven. Er zijn ook bedrijven die juist versnellen: 37% geeft aan dat het verduurzamingsproces is versneld door de stijging van de energieprijzen.

Structurele arbeidstekorten

Het UWV berekent de spanning op de arbeidsmarkt door het geschatte aantal openstaande vacatures te delen door het aantal mensen dat korter dan een halfjaar een werkloosheidsuitkering ontvangt. Per werkzoekende waren er aan het eind

van 2022 bijna vijf openstaande vacatures. Daarmee was er volgens de UWV-spanningsindicator sprake van een 'zeer krappe' arbeidsmarkt (vanaf een waarde van 4). In de laatste kwartalen van het jaar is de spanning op de arbeidsmarkt wel licht afgenomen, maar het label 'zeer krap' is nog steeds van toepassing.

Voor de jaren 2023 en 2024 valt de banengroei volgens het UWV lager uit dan in de afgelopen twee jaar, vooral in de industrie, de landbouw en onder meer de bouwnijverheid. De oorlog in Oekraïne, de hoge inflatie en hoge energieprijzen maken dat de economische groei de komende jaren waarschijnlijk bescheiden zal zijn. Dit heeft zijn weerslag op de banengroei. Voor 2024 is de prognose dat het aantal banen met slechts 0,5% groeit, het aantal ontstane vacatures neemt in dat jaar af met 3%.

Veranderende vraag

De Nederlandse bevolking is vorig jaar bijna twee keer zo snel gegroeid als in 2021. In 2023 telt ons land ruim 17,8 miljoen inwoners. In de komende jaren zet de groei waarschijnlijk onverminderd door. Volgens het CBS leven er in 2034 ongeveer 19 miljoen mensen in Nederland. In 2070 telt ons land naar verwachting tussen de 19 en 22,4 miljoen inwoners. De bevolking groeit vooral door migratie en een stijgende levensduur. In 2040 is een kwart van de bevolking 65 jaar of ouder. Daarnaast krimpt het aantal grote gezinnen en komen er steeds meer kleine huishoudens bij. Al deze trends, in combinatie met de veranderingen door geopolitieke onrust en inflatie, leiden tot een veranderende vraag. De vraag is niet óf bedrijven hierop moeten inspringen, maar hoe.

Innovatie & technologie

De technologische ontwikkelingen volgen elkaar in rap tempo op, nog eens versneld door de coronacrisis en hoge energie- en grondstoffenkosten. Niet alleen op productniveau, maar ook als het gaat om samenwerking, informatiedeling, bedrijfsprocessen en klantconcepten. Denk aan nieuwe bestel- en betalingssystemen en vernieuwende platforms. Dit verandert de concurrentieposities (schaalgrootte is niet meer per definitie doorslaggevend) en de mogelijkheden. Technologie en innovatie moeten dan ook een strategische plek krijgen in de organisatie.

Ketenintegratie en samenwerking

De groeiende vraag naar efficiënte en duurzame oplossingen en de technologische ontwikkelingen dwingen effectieve en langdurige samenwerking af. Verregaande ketenintegratie zorgt voor lagere kosten, maakt (een snellere) invoering van nieuwe technologieën mogelijk en biedt meerwaarde voor klanten en afnemers. De mogelijkheden zijn er, maar er is vaak een omslag in het denken nodig om de ketenintegratie verder uit te rollen. De coronacrisis en de hoge energie- en grondstoffenprijzen hebben het belang hiervan in elk geval extra benadrukt.

Trends en financiële situatie per branche

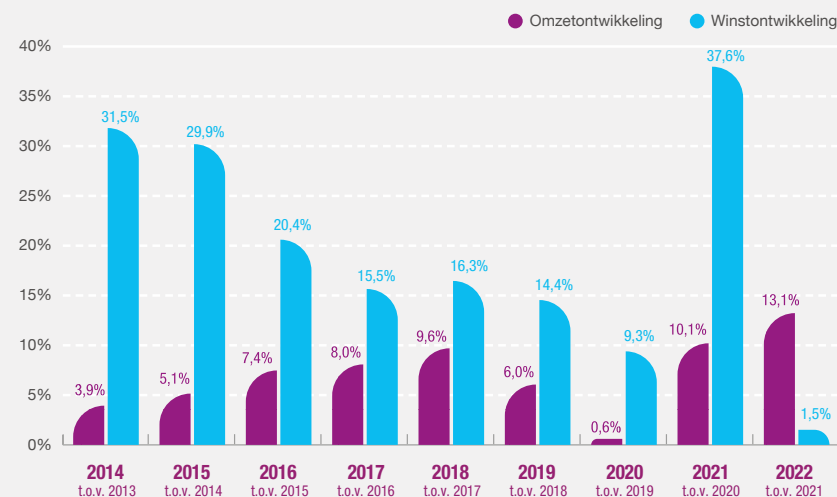
In dit hoofdstuk gaan we in op de stand van zaken in acht branches. Gemiddeld nam de omzet in 2022 toe met 13,1% en de winst met 1,5%. Hoe hebben de bedrijven in de acht branches het in 2022 gedaan ten opzichte van het gemiddelde? En hoe presteren zij ten opzichte van elkaar?

Conjunctuurtrends mkb

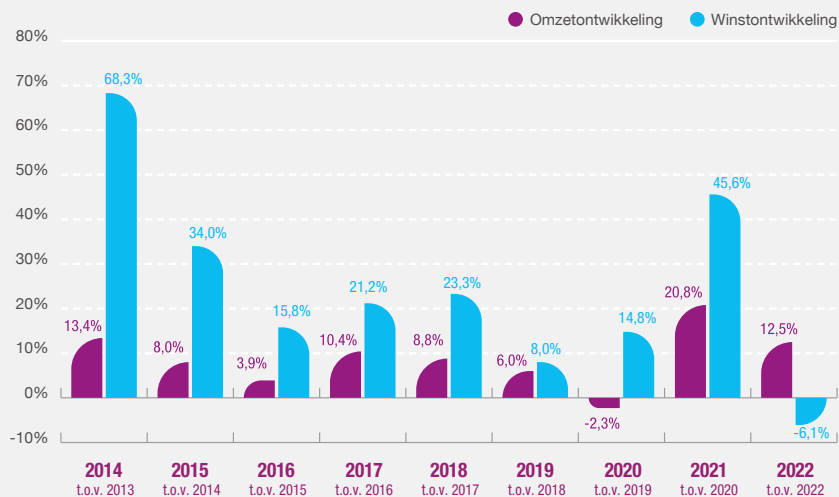
De omzettoename van ruim 13% in 2022 is de sterkste groei ooit in ons onderzoek en volgt op ook al een sterk 2021 (ruim 10%). Het eerste coronajaar 2020 was een negatieve uitschieter (0,6%). In 2022 is de winstgroei beperkt gebleven tot 1,5%, na de bijzonder sterke groei in 2021 (bijna 38%), die vooral te danken was aan de steunmaatregelen. Laten we deze 'uitschieters' weg, dan zien we dat de omzet jaarlijks verder stijgt (met een piek in 2021 en 2022), terwijl de winstontwikkeling jaarlijks afneemt. De jaarlijks toenemende personeelskosten (met 2022 als recordjaar) zijn hierin een bepalende factor.

FIGUUR 18

Nederland

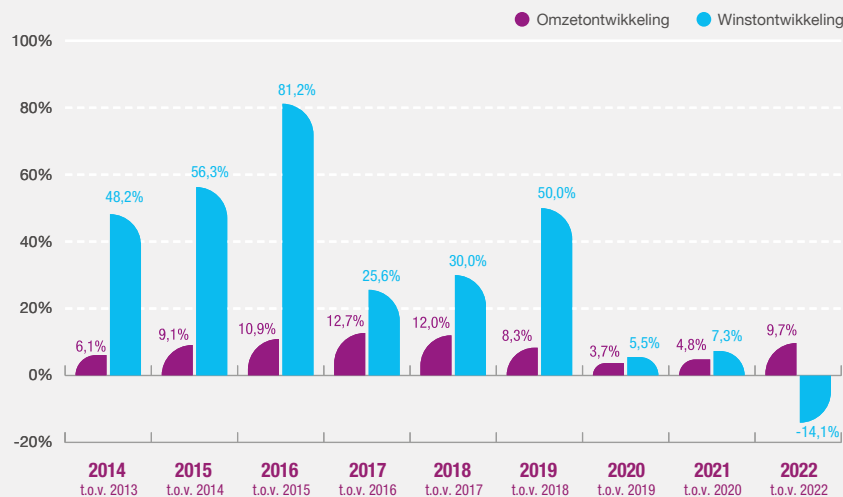
FIGUUR 19 Industrie

De industrie heeft in 2022 een omzetgroei behaald van 12,5%. Daarmee bleef de branche licht achter bij het mkb-gemiddelde van 13,1%. De winstontwikkeling was negatief; de winst daalde met 6,1% ten opzichte van 2021, maar dat was een bijzonder sterk jaar voor de branche. De personeelskosten zijn met ruim 6% gestegen, tegenover een mkb-gemiddelde van ruim 10%. Het eigen vermogen is minder sterk gestegen dan in voorgaande jaren (en ook minder sterk dan in het mkb als geheel). Binnen de industrie zagen vooral producenten van voedingsmiddelen hun winsten dalen, na een zeer sterk 2021. De omzet steeg in deze deelbranche wel. De vervaardiging van producten van metaal leverde zowel een hogere winst als omzet op ten opzichte van 2021, mede dankzij de productie voor de bouw.

De omzetgroei van de industrie in 2022 volgt op een ongekend sterk 2021 en een uitzonderlijk zwak coronajaar 2020 (met een omzetzak van ruim 2%). In de periode 2015 tot en met 2020 is de omzet niet zo sterk toegenomen als in 2022. Daar staat tegenover dat de winstontwikkeling voor het eerst in ons onderzoek negatief is. Met uitzondering van 2019 (8%) heeft de industrie tot en met 2021 elk jaar een winstgroei in de dubbele cijfers laten zien, met 2014 als extra positieve uitschieter (ruim 68%).

FIGUUR 20 Bouw

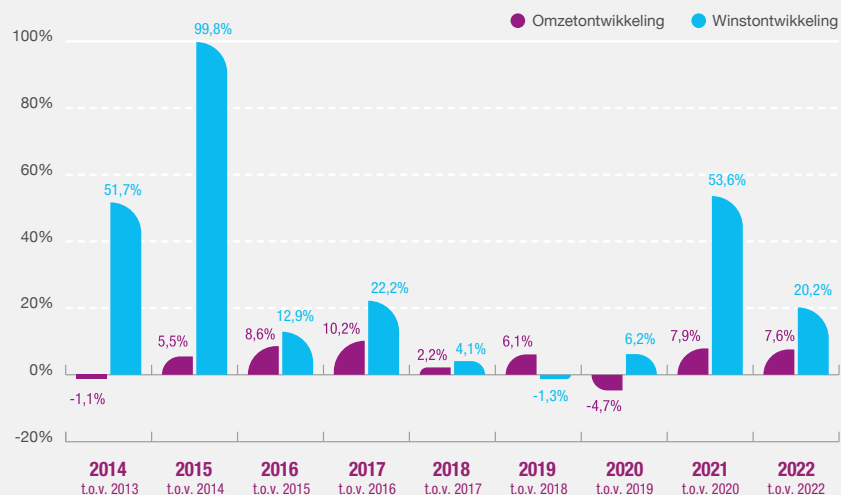

De omzetgroei in de bouw is in 2022 (9,7%) ongeveer verdubbeld ten opzichte van het voorgaande jaar (4,8%). Toch bleef de branche hiermee opnieuw achter bij het mkb-cijfer. De winstontwikkeling was sterk negatief (-14,1%), waar vorig jaar nog een winstgroei van ruim 7% op het bord stond. De bouw behoort hiermee tot de grootste achterblijvers in het mkb. Het eigen vermogen is in 2022 met 11% gestegen, tegenover 5,2% een jaar eerder. De schulden (vooral langlopend) zijn relatief sterk toegenomen, na de relatief forse afname in 2021. Binnen de bouw liet projectontwikkeling een fors lagere omzet en winst zien. De algemene burgerlijke & utiliteitsbouw en bouwinstallatie hebben wel een omzetgroei behaald, maar de winst is gedaald ten opzichte van het voorgaande (sterke) jaar.

Voor het eerst in ons onderzoek heeft de bouw minder winst overgehouden dan in het voorgaande jaar. 2020 en 2021 waren in vergelijking met de jaren daarvoor al wat mager, maar nog wel positief. In de periode van 2014 tot en met 2019 is de winst elk jaar tussen de 25 en 82% gestegen. De omzet groeide vooral hard van 2016 tot en met 2018 (jaarlijks 11 tot 13%). De bouw heeft dus sterke jaren achter de rug, absoluut en ten opzichte van het mkb, maar voelt nu de gevolgen van onder meer de hogere kosten, de personeelstekorten en een daling van het aantal vergunningen.

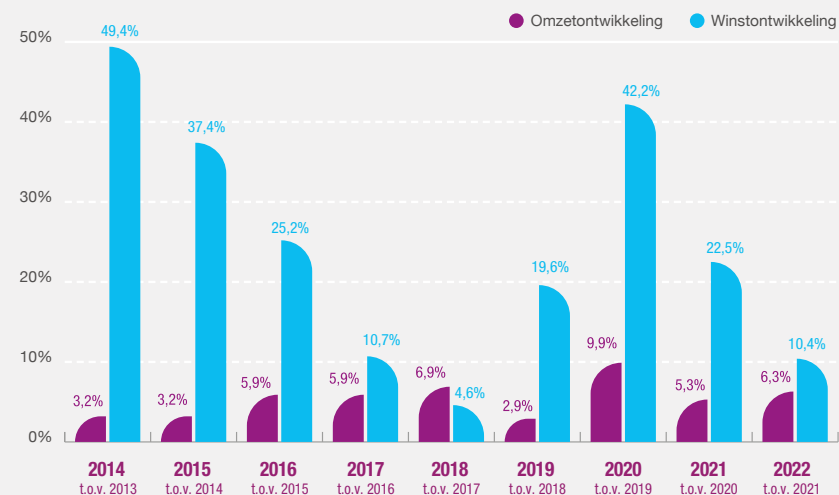
FIGUUR 21 Automotive

De autobranche heeft de omzet in 2022 met 7,6% zien groeien. Dit was min of meer in lijn met 2021, maar de branche bleef wel achter bij het mkb-gemiddelde. Onderaan de streep deed de automotive het echter opnieuw veel beter dan gemiddeld: de winst steeg met ruim 20% (tegenover bijna 54% in 2021). De bedrijfskosten zijn wat sterker gestegen dan in 2021, maar aanmerkelijk minder dan in het mkb als geheel. Dit geldt zeker voor de personeelskosten: een plus van 4,6% in de automotive, tegenover 10,2% in het mkb. De ontwikkeling van het eigen vermogen is wel onder het gemiddelde: een afname van bijna 1%, tegenover een toename van 17,4% in het mkb. Zowel de langlopende als kortlopende schulden zijn in de automotive toegenomen. Binnen de branche lieten gespecialiseerde reparateurs van auto's een sterke winstontwikkeling zien, na een negatief 2021.

In de vergelijking over meerdere jaren valt op dat de omzet na een krimp in coronajaar 2020 weer is gestabiliseerd op een historisch gezien behoorlijk goed niveau. De winst in de automotive fluctueert stevig. Na pieken in 2014 en 2015 viel de winst in 2018 en vooral 2019 (lichte krimp) terug, maar de winst groeide in de afgelopen twee jaar weer in de dubbele cijfers. Uit de cijfers blijkt dat de branche de bedrijfskosten goed onder controle heeft.

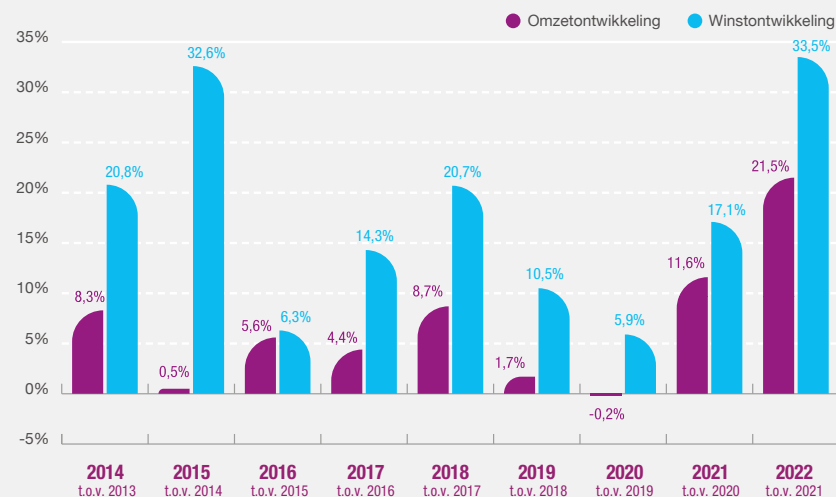
FIGUUR 22 Detailhandel

De omzet in de detailhandel is in 2022 met 6,3% gestegen. Dit is beter dan vorig jaar (5,3%), maar de branche blijft hiermee achter bij het mkb-gemiddelde. De winstgroei bedroeg ruim 10%, tegenover een groei van 22,5% in 2021. Hiermee bleef de detailhandel het mkb als geheel duidelijk voor. De branche hield de stijging van de personeelskosten (3,8%) relatief beperkt. De langlopende schulden namen af, de kortlopende schulden veranderden vrijwel niet. Binnen de branche waren de verschillen opnieuw erg groot. De webwinkels zagen de omzet en de winst dalen, na een relatief sterke omzetgroei in 2021. De fysieke winkels behaalden juist omzet- en winstgroei. Kijken we naar de deelbranches, dan valt op dat vooral voedingswinkels en doe-het-zelf-winkels een sterke omzet hebben gedraaid, terwijl meubelwinkels in de min eindigden. Wat betreft winstontwikkeling kenden vooral winkels in optische artikelen en doe-het-zelf- en kledingwinkels een relatief goed jaar, terwijl voedingswinkels inleverden.

De detailhandel kende wat betreft omzetontwikkeling een uitzonderlijk goed 2020 en een zwak 2019, maar nu is de omzet weer meer in lijn met de trendmatige ontwikkeling. De winstgroei blijft achter bij de voorgaande jaren, met uitzondering van 2017 (min of meer in lijn) en 2018 (4,6%). De winstgroei is in de coronajaren sterk beïnvloed door de steunmaatregelen van de overheid.

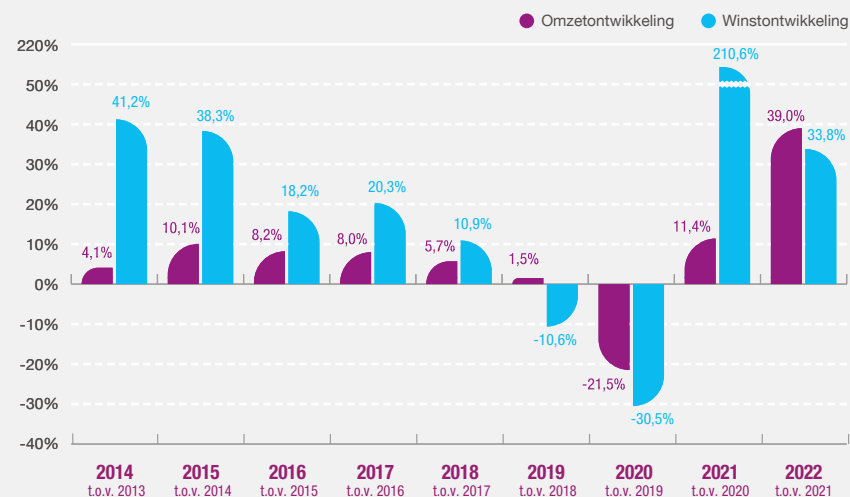
FIGUUR 23 Logistiek

De omzet is in de logistieke branche met 21,5% gestegen, tegenover bijna 12% een jaar eerder. Daarmee heeft de branche in 2022 duidelijk bovengemiddeld gepresteerd. De winstgroei kwam uit op 33,5%, ook een sterke verbetering ten opzichte van het voorgaande jaar (17,1%) en veel beter dan het gemiddelde in het mkb. De personeelskosten zijn in de branche relatief sterk toegenomen: met ruim 18%, tegenover ruim 10% in het mkb als geheel. Een jaar eerder was er in de logistiek slechts een stijging van minder dan 3%. De langlopende en vooral kortlopende schulden zijn gestegen en het eigen vermogen is met ruim 16% toegenomen. Binnen de branche lieten zowel vervoerders over water als vervoerders over land een sterke omzet- en winstontwikkeling zien, waarbij het vervoer over water een bijzonder sterke winstgroei liet noteren.

Als we kijken naar de trend over meerdere jaren, dan valt op dat de omzetstijging niet eerder zo sterk was. Logistieke ondernemers zijn voorsnog goed in staat om de stijgende kosten als gevolg van de hoge energieprijzen en oplopende lonen door te berekenen. Ook de winstgroei was nog niet zo sterk. Alleen 2015 komt in de buurt met een plus van 32,6%. De omzet groeide in dat jaar overigens vrijwel niet (0,5%).

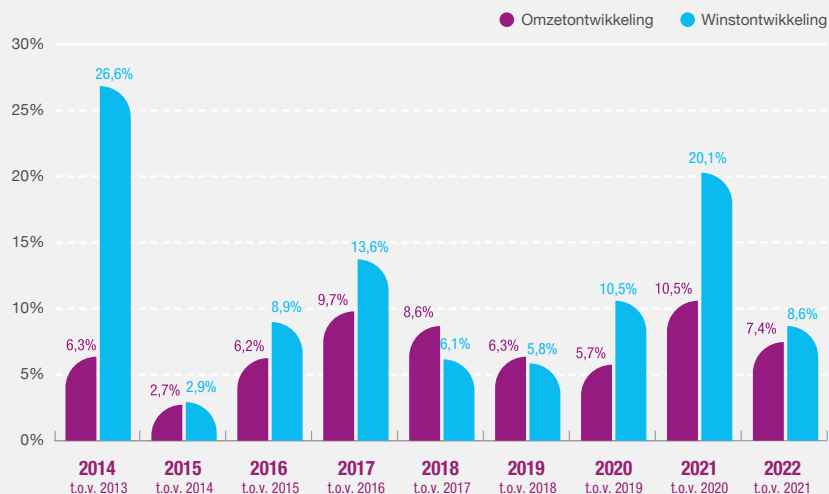
FIGUUR 24 Horeca

De omzetgroei in de horeca is in 2022 verder aangetrokken tot 39%, tegenover ruim 11% in 2021. Hiermee was de branche de absolute uitblinker in het mkb. Ook de winst nam stevig toe, met bijna 34%. Dit is een minder sterke groei dan vorig jaar (210,6%), maar veel beter dan het mkb-cijfer. Consumenten weten de horeca na de opheffing van de coronabeperkingen duidelijk weer te vinden. Opvallend is verder de toename van de personeelskosten van 40%. Niet eerder zijn deze kosten zo sterk gestegen. Wel werd deze post eerder gedrukt door de aanspraak op NOW-steun, die hierop in mindering werd gebracht. Binnen de horeca lieten vooral hotels een sterke omzetgroei optekenen, bij een eveneens stevige winstgroei. Restaurants wisten de omzet ook stevig op te krikken, maar er was nauwelijks winstgroei. Verhuurders van vakantiehuisjes en -appartementen lieten de sterkste stijging van de winst zien.

In de vergelijking over meerdere jaren valt op dat de omzetontwikkeling in de afgelopen jaren niet zo sterk is geweest als in 2022. Vanaf 2016 is de omzet elk jaar minder sterk gegroeid (en in 2020 zelfs fors gedaald), vanaf 2021 is weer een duidelijk herstel zichtbaar. De winstontwikkeling is na 2017 tot en met 2020 elk jaar verder afgenomen (tot een krimp in 2019 en 2020). Ook hier is in de afgelopen jaren weer sprake van herstel.

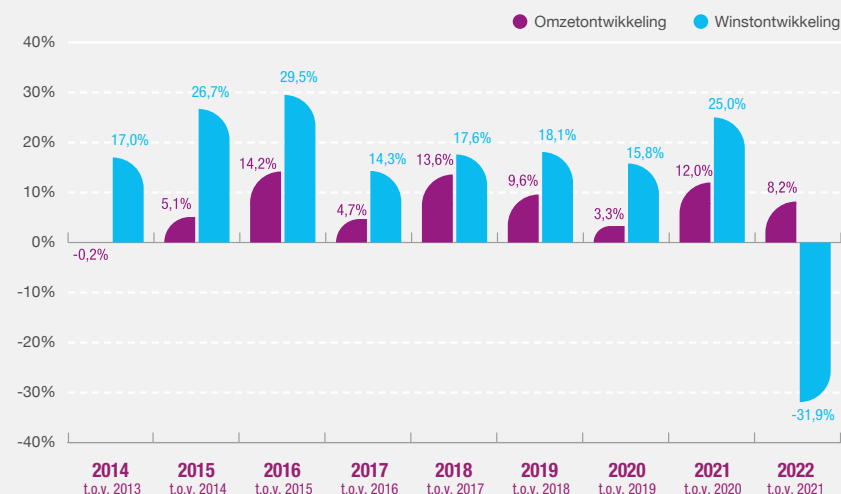
FIGUUR 25 Medische zorg

In de medische zorg is de omzet in 2022 met ruim 7% gestegen, tegenover een plus van 10,5% een jaar eerder. De omzetgroei blijft daarmee onder het mkb-gemiddelde, maar de winstgroei van bijna 9% is duidelijk beter dan het mkb-cijfer. Wel haalde de zorg in 2021 nog een winstgroei van ruim 20%. De personeelskosten zijn bijna 10% gestegen. Dit is een minder sterke toename dan in 2021 en dan het mkb-gemiddelde in 2022 (ruim 17%). Binnen de branche hebben alle subcategorieën een omzetgroei behaald, met uitzondering van de fysiotherapeuten (die in 2021 nog sterk scoorden). Ook de winst van de fysiotherapeuten daalde fors, net als bij de maatschappelijke dienstverlening zonder overnachting. Bij de overige subcategorieën was de winststijging in lijn met de omzetontwikkeling.

De omzetontwikkeling is in de medische zorg over het algemeen redelijk stabiel gebleken, met 2015 als negatieve en 2017 en 2021 als positieve uitschieters. De winstgroei is veel grilliger, met duidelijk positieve uitschieters in 2014, 2017 en 2021. De jaarlijkse winststijgingen liggen niettemin bijna elk jaar onder het mkb-gemiddelde, met uitzondering van het coronajaar 2020 (10,5% tegenover 9,3% gemiddeld voor het mkb) en dus vooral 2022.

FIGUUR 26 Specialistische zakelijke diensten

Specialistische zakelijke dienstverleners hebben de omzet in 2022 zien toenemen met ruim 8%. Dit is een minder sterke groei dan in 2021 (12%) en dan het mkb-gemiddelde in 2022. De winst liet een erg sterke krimp zien van bijna 32% en daarmee was de branche de grootste verliezer. Niet eerder in ons onderzoek was er sprake van een krimp; vorig jaar was er nog een winstgroei van 25%. Opvallend is dat het eigen vermogen relatief sterk is toegenomen met ruim 40%. Tegelijkertijd zijn de langlopende en kortlopende schulden wat sterker dan gemiddeld gestegen. Binnen de branche nam de omzet in alleen reclame- en marktonderzoek (licht) af. De winstontwikkeling was stabiel tot licht negatief bij de notariskantoren, ingenieurs en adviesbureaus op het gebied van management en bedrijfsvoering. De winst daalde sterk bij reclame- en marktonderzoekbureaus en industrieel ontwerpers. Rechtskundige dienstverleners zagen de winst juist toenemen.

De ontwikkeling van de winst en de omzet lag sinds 2018 jaarlijks boven het mkb-gemiddelde, maar in 2021 en vooral 2022 blijft de winstontwikkeling achter bij het mkb. Niet eerder in ons onderzoek moest de branche een krimp van de winst accepteren, en die is meteen fors. In voorgaande jaren groeide de winst stevast in de dubbele cijfers. Afgelopen jaar zijn de kosten relatief sterk gestegen (vooral voor exploitatie).

25

Industrie

Verdeling referentiegroep SRA-BiZ: **n 270**

Verdeling volgens Centraal Bureau voor de Statistiek: **4%**

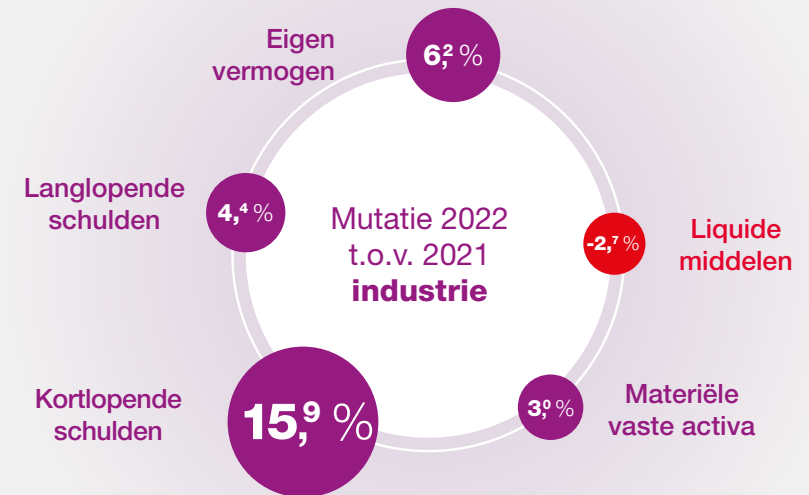
De Nederlandse industrie

De industrie heeft in 2022 een stap terug moeten doen, na het sterke herstel een jaar eerder. De omzet kwam wel hoger uit, maar de winstontwikkeling was negatief. Afnemers letten sterker op hun uitgaven en bouwden voorraden af, waardoor de orderportefeuilles onder druk kwamen te staan. In de eerste maanden van 2023 is deze druk nog verder toegenomen.

Bedrijvigheid krijgt knauw

De bedrijvigheid in de Nederlandse industrie heeft in 2022 een flinke knauw gekregen. In september daalde de NEVI Inkoopmanagersindex voor het eerst in twee jaar tot onder de 50, wat wijst op krimp in de bedrijvigheid voor de komende maanden. De industriële productie, maar vooral het aantal nieuwe orders daalde flink. De vraag naar industriële producten stond onder druk door hoge materiaalprijzen, hoge energieprijzen, slechte economische vooruitzichten en geopolitieke onzekerheid. De neergang werd nog versterkt doordat veel afnemers in de coronaperiode grote voorraden hadden aangelegd. Bij een stijgende rente is het duurder om voorraden te financieren en willen bedrijven die afbouwen.

In de laatste maand van 2022 steeg de NEVI-index licht, maar nog niet tot boven de 50. In 2023 is de index daarentegen weer stevig gedaald, tot 44,2 in mei. Dit is de laagste stand in drie jaar, net na het uitbreken van de pandemie. Zowel het aantal nieuwe als het aantal openstaande orders daalt hard, wat wijst op een nog altijd zwakke vraag. Het aantal openstaande orders daalde zelfs in het hoogste tempo sinds april 2012, het hoogtepunt van de eurocrisis. Het lijkt al met al dus opnieuw een lastig jaar te worden voor de industrie, ook al nemen de inkoopkosten (vooral dankzij lagere prijzen voor energie) af. Het is aannemelijk dat bedrijven een groot deel van hun voorraden hebben afgebouwd, wat gunstig kan zijn voor de vraag. Veel hangt echter af van hoelang en hoe sterk de (economische) tegenwind nog blijft waaien.

Omzetgroei, maar lagere winst

De industrie heeft na de records van 2021 duidelijk een stap terug moeten doen. De omzet groeide in 2022 met 12,5%, tegenover een mkb-gemiddelde van 13,1%. De winst hield echter geen gelijke tred. Voor het eerst in ons onderzoek liet de industrie zelfs een negatieve winstontwikkeling zien. De krimp kwam uit op ruim 6%, tegen een bescheiden winstgroei van 1,5% voor het mkb. In 2021 behaalde de branche nog een winstgroei van 45,6%, bij een omzetgroei van bijna 21%.

Grote verschillen binnen de branche

Binnen de industrie liepen de resultaten uiteen. Het deel van de ondernemingen dat de omzet stabiel heeft zien blijven of heeft zien toenemen, is in 2022 uitgekomen op ruim 71%, min of meer in lijn met 2021. Tegelijkertijd heeft meer dan de helft (54,2%) van de industriële bedrijven de winst zien dalen (tegenover bijna 40% in 2021). In ruim een op de drie (35,8%) gevallen ging het zelfs om een krimp van 50% of meer. Bij 30,5% van de bedrijven nam de winst juist met 50% of meer toe.

Lagere winst producenten van voedingsmiddelen

De winstontwikkeling stond vooral onder druk bij producenten van voedingsmiddelen, die nog wel een hogere omzet wisten te realiseren. Ook bij reparatie en installatie van machines en apparaten was de winstontwikkeling negatief, maar in deze deelbranche daalde ook de omzet. Bij de vervaardiging van metalen

producten steeg zowel de omzet als de winst, mede dankzij de vervaardiging van producten voor de bouw.

Verdere stijging kosten

De personeelskosten zijn in de industrie met ruim 6% toegenomen, tegenover een plus van ruim 10% voor het mkb als geheel. In 2021 stegen de personeelskosten in de branche met ruim 8%. Per saldo zijn de loonkosten met 4,5% gestegen, min of meer in lijn met de ontwikkeling in de branche in 2021. In 2022 zijn de energiekosten als percentage van de omzet met 26% gestegen. De bedrijfskosten zijn in totaal met ruim 8% toegenomen, tegen bijna 9% een jaar eerder en bijna 14% in het mkb.

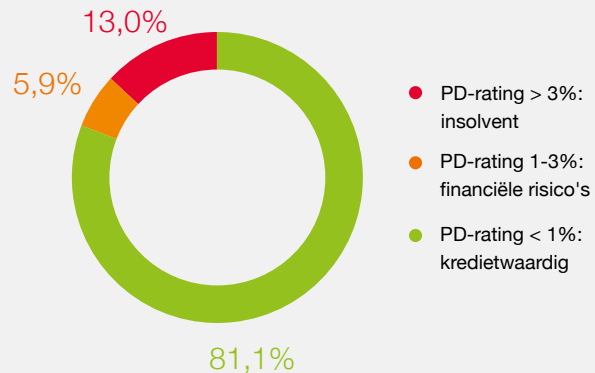
Vermogenspositie

Het eigen vermogen is ruim 6% hoger uitgekomen. Deze stijging is kleiner dan in 2021 (bijna 23%) en ook minder sterk dan het mkb-gemiddelde van ruim 17%. De langlopende schulden zijn in 2022 met ruim 4% toegenomen. Deze stijging is wat sterker dan in het voorgaande jaar en min of meer in lijn met het mkb-cijfer. De kortlopende schulden zijn relatief sterk gestegen: 15,9%, tegenover ruim 8% voor het mkb als geheel. Een jaar eerder namen de kortlopende schulden in de industrie nog met bijna 20% toe; een recordstijging.

Kredietwaardigheid

De financiële positie van bedrijven in de industrie is per saldo achteruitgegaan. Uit de analyse van SRA-BIZ blijkt dat het percentage ondernemingen dat aan de financiële verplichtingen kan voldoen (een PD-rating <1%), is uitgekomen op iets meer dan 81, tegenover bijna 89 in het voorgaande jaar. De branche doet het nog wel beter dan het mkb-gemiddelde, dat daalde van ruim 86% naar bijna 78%.

KREDIETWAARDIGHEID INDUSTRIE

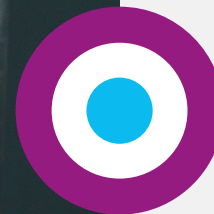
Mutaties in resultatenrekening Industrie

% mutatie 2022 t.o.v. 2021

Netto omzet	12,5%
Inkoopwaarde	16,3%
Brutomarge	6,6%
Overige bedrijfsopbrengsten	-40,4%
Personeelskosten	6,3%
Exploitatiekosten	25,2%
Inventariskosten	-31,0%
Huisvestingskosten	14,5%
Autokosten	14,3%
Verkoopkosten	21,3%
Algemene kosten	-20,5%
Overige kosten	106,1%
Bedrijfskosten	8,3%
Afschrijvingen	2,4%
Bedrijfsresultaat	-5,5%
Financiële baten en lasten	-13,4%
Gewoon resultaat voor belasting	-6,1%

28

Bouw

Verdeling referentiegroep SRA-BiZ: **n 789**

Verdeling volgens Centraal Bureau voor de Statistiek: **11%**

De Nederlandse bouw

De bouw heeft de omzet in 2022 verder zien aantrekken, maar de winstontwikkeling was voor het eerst negatief. Na jaren van groei lijkt de branche zich te moeten opmaken voor een krimp in dit en het volgende jaar. De nieuwbouw staat onder druk, net als de investeringen in en het onderhoud aan infrastructuur. Wel blijft de vraag vanuit de klimaatopgave en verduurzaming waarschijnlijk zorgen voor een impuls.

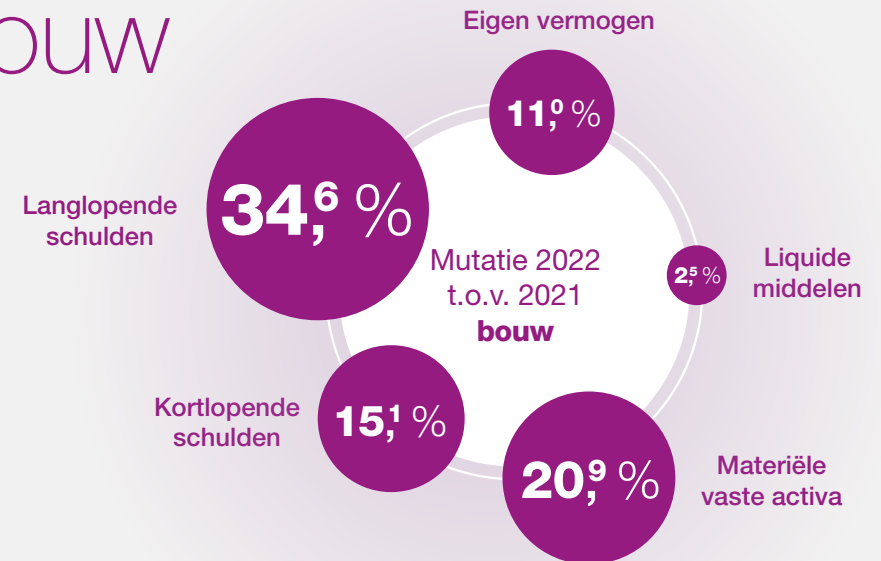
Bouwproductie valt tegen

De bouw heeft in 2022 een productiegroei van 2% laten zien, aldus het Economisch Instituut voor de Bouw (EIB). Ondanks dat er sprake was van groei, viel dit resultaat tegen. De oorlog in Oekraïne heeft geleid tot hogere bouwkosten en de hardnekkig hoge inflatie tot stijgende rentes. Dit had zijn weerslag op de nieuwbouw, waar de productiegroei veel lager was dan verwacht. Ook bij infra, waar veel wordt gewerkt met vaste budgetten, waren de gevolgen zichtbaar. Alleen de utiliteitsnieuwbouw had nog het nodige in de pijplijn en wist daardoor een behoorlijke groei neer te zetten. Opvallend genoeg bleef de werkgelegenheid in de bouw zich in het afgelopen jaar stevig ontwikkelen, met zelfs een iets sterkere groei dan de productiestijging.

De vooruitzichten voor de korte termijn zijn niet rooskleurig. Het EIB rekent voor dit en volgend jaar op een krimp in de nieuwbouwproductie van woningen van in totaal bijna 10%. De utiliteitsnieuwbouw zal in deze periode nog wat sterker krimpen, met ruim 10%. Ook de productie in infra daalt waarschijnlijk dit en volgend jaar. Op de middellange termijn voorziet het EIB herstel; vanaf 2025 kan de productie in de bouw weer gematigd groeien, naar verwachting met 2% per jaar. Alle segmenten van de branche zullen hieraan een bijdrage leveren.

Voor het eerst krimp van de winst

De bouw heeft de omzet in 2022 met bijna 10% zien toenemen. De groei was daarmee veel sterker

dan in het voorgaande jaar (bijna 5%), maar dit lijkt vooral te komen door de hoge inflatie. Voor het eerst in ons onderzoek is de winst in de bouw namelijk afgenomen, met ruim 14%. Een jaar eerder groeide de winst nog met ruim 7%. Zowel de omzet- als de winstontwikkeling in de bouw bleef achter bij de mkb-gemiddelden (omzet ruim 13% en winst 1,5%). De ontwikkeling van de brutomarge was in de bouw wel positief (2,7%), maar kon ook het mkb-gemiddelde van 6,6% niet bijbenen.

Grote verschillen binnen de bouw

Binnen de bouw liepen de resultaten sterk uiteen. Zo is het deel van de bouwbedrijven dat de omzet

stabiël heeft zien blijven of heeft zien toenemen, gestegen van ruim 64% in 2021 naar bijna 70%. In bijna een kwart van de gevallen ging het zelfs om een omzetstijging van 50% of meer. Tegelijkertijd zag slechts ongeveer de helft van de bouwbedrijven de winst stabiliseren of stijgen (tegenover ruim 60% in 2021). Ruim 30% van de bedrijven in de bouw kreeg echter een winstdaling van 50% of meer voor de kiezen.

Keerpunt voor installateurs

De bouw wordt in de SRA-benchmark vooral vertegenwoordigd door de algemene burgerlijke en utiliteitsbouw, bouwinstallatiebedrijven, bedrijven die zich richten op de afwerking van gebouwen (bijvoorbeeld schilderen en stucwerk) en gespecialiseerde werkzaamheden binnen de bouw (bijvoorbeeld sloopwerk en dakbouw). De omzetontwikkeling was vooral sterk bij installateurs en de afwerking van gebouwen, op de voet gevolgd door de

gespecialiseerde bouw. De winstontwikkeling was echter in al deze deelbranches negatief. Vooral bouwinstallateurs hielden in 2022 onderaan de streep aanmerkelijk minder over dan een jaar eerder (toen waren de cijfers heel erg goed).

Loonkosten relatief beperkt omhoog

De werkgelegenheid in de bouw is volgens het EIB in 2022 met 12.000 voltijdbanen toegenomen. Uit de cijfers van SRA-BiZ blijkt dat de personeelskosten met bijna 7% zijn gestegen, minder sterk dan in 2021 (7,7%) en ook minder sterk dan in het mkb. De loonkosten zijn met ruim 3% toegenomen, min of meer in lijn met een jaar eerder.

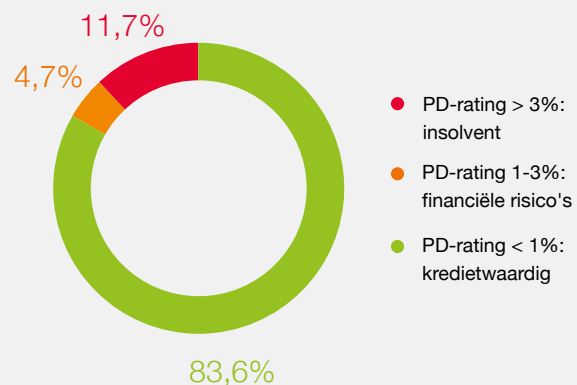
Vermogenspositie

De inkoopwaarde is met bijna 15% toegenomen, tegenover bijna 2% een jaar eerder. Verder is het eigen vermogen in de bouw in 2022 met 11% gestegen. Tegelijkertijd is de bouw veel meer schulden aangegaan. De langlopende schulden zijn met bijna 35% gestegen, tegen een daling van ruim 19% een jaar eerder. De kortlopende schulden stegen met ruim 15%.

Kredietwaardigheid

De financiële positie van bedrijven in de bouw is verslechterd. Uit de analyse van SRA-BiZ blijkt dat het percentage ondernemingen dat aan de financiële verplichtingen kan voldoen (een PD-rating <1%), is uitgekomen op 83,6. Dit betekent een teruggang ten opzichte van het voorgaande jaar (ruim 89). De branche doet het nog wel beter dan het mkb-gemiddelde, dat van 86,4% naar bijna 78% ging.

KREDIETWAARDIGHEID BOUW

Mutaties in resultatenrekening Bouw

% mutatie 2022 t.o.v. 2021

Netto omzet	9,7%
Inkoopwaarde	10,6%
Brutomarge	2,7%
Overige bedrijfsopbrengsten	-5,8%
Personeelskosten	6,8%
Exploitatiekosten	38,7%
Inventariskosten	-28,0%
Huisvestingskosten	7,0%
Autokosten	14,0%
Verkoopkosten	8,1%
Algemene kosten	-23,8%
Overige kosten	158,2%
Bedrijfskosten	7,8%
Afschrijvingen	-3,0%
Bedrijfsresultaat	-13,2%
Financiële baten en lasten	-62,5%
Gewoon resultaat voor belasting	-14,1%

Automotive

Verdeling referentiegroep SRA-BiZ: **n 130**

Verdeling volgens Centraal Bureau voor de Statistiek: **2%**

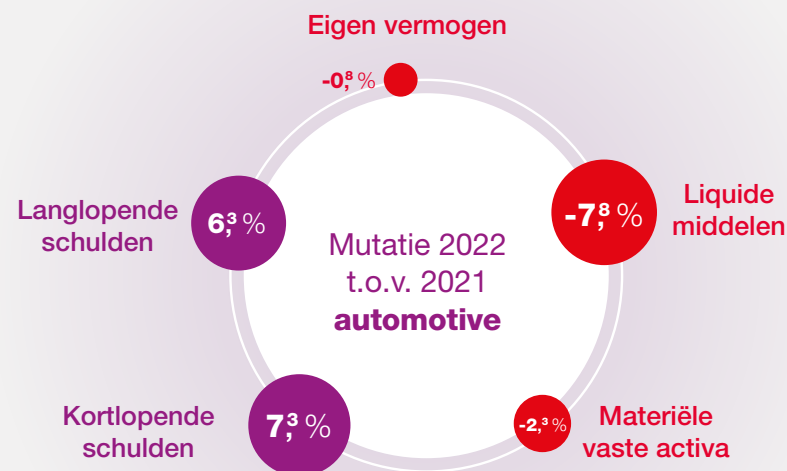
31

De Nederlandse automotive

De automotive heeft wat betreft winstontwikkeling opnieuw een uitstekend jaar achter de rug. De levering van chips en andere onderdelen komt weer op gang en er is een inhaalslag in de nieuwverkoop mogelijk, terwijl de autoprijzen zijn gestegen. Verder heeft de branche de kosten relatief goed onder controle. Mede doordat het aantal gereden kilometers en het aantal auto's in Nederland toeneemt, houdt de automotive in een complexe en disruptieve omgeving vooralsnog goed stand.

Verkopen nieuwe versus gebruikte auto's

In 2022 zijn volgens BOVAG 312.129 nieuwe personenauto's geregistreerd, ruim 3% minder dan in 2021. Net als in 2021 had de branche last van leveringsproblemen vanwege mondiale tekorten aan computerchips en andere onderdelen. Voor dit jaar verwacht BOVAG een hoger aantal registraties van nieuwe auto's (340.000). Dit betreft deels auto's die vorig jaar al zijn besteld, dus een inhaalslag. De orderboeken van de dealers zijn nog goed gevuld en de leveringen vanuit de fabrikanten komen weer op gang. Veel zal echter afhangen van de inflatie, de

koopkracht en geopolitieke spanningen. De verkoop van tweedehandsauto's is in 2022 iets gedaald. Autobedrijven verkochten vorig jaar 1,16 miljoen occasions aan particulieren, tegenover 1,3 miljoen in 2021. Onderling verkochten particulieren ook minder gebruikte auto's: 615.000 stuks, tegenover 674.000 in 2021. Er is steeds meer vraag naar occasions, maar de voorraad droogt op, ook in het buitenland.

Ontwikkeling winst opnieuw sterk

De omzet in de automotive is in 2022 met bijna 8%

gegroeid, ongeveer in lijn met het voorgaande jaar. Daarmee bleef de branche achter bij het mkb-gemiddelde van 13,1%. De winstontwikkeling was opnieuw sterk positief: ruim 20%, tegenover 1,5% voor het mkb als geheel. De brutomarge steeg met 7,6%, min of meer gelijk aan het voorgaande jaar.

Iets minder grote verschillen

Het deel van de autobedrijven dat de omzet heeft zien stabiliseren of stijgen, is in 2022 uitgekomen op ruim 65%, tegenover bijna 70% een jaar eerder. Verder zag ruim 54% van de ondernemers de winst

stabiël blijven of groeien, waar dit een jaar eerder nog bijna 61% was. Wel nam het aandeel van de ondernemers met een zeer sterke winstdaling van 50% of meer licht af, van ruim 31% in 2021 naar bijna 29% vorig jaar. Ook zeer sterke winststijgingen van 50% waren er minder. De ontwikkeling was al met al wat gelijkmatiger verdeeld.

Gespecialiseerde reparatie herstel sterk

Binnen de automotive lieten vooral ondernemers die zich richten op gespecialiseerde reparaties, zoals carrosserieherstel, een sterke winstontwikkeling zien. In 2021 hadden zij het nog relatief zwaar, mede doordat mensen als gevolg van thuiswerken en corona minder de weg opgingen. De omzetgroei was vooral sterk bij de handel in auto-onderdelen en -accessoires.

Beperkte kostenstijging

De bedrijfskosten zijn met 4% gestegen; opnieuw een kleinere toename dan voor het mkb als

geheel (bijna 14%). De verkoopkosten (onder meer voor promotie en showrooms) zijn – na twee opeenvolgende jaren van dalingen – met bijna 3% gestegen.

De personeelskosten zijn met 4,6% iets sterker toegenomen dan een jaar eerder, maar veel minder sterk dan in het mkb als geheel (10,2%). Vorig jaar werden de personeelskosten in de automotive nog sterk gedrukt door de administratieve verwerking van de NOW-regeling. De loonkosten kwamen in het afgelopen jaar 1% hoger uit, tegen 1,8% in 2021.

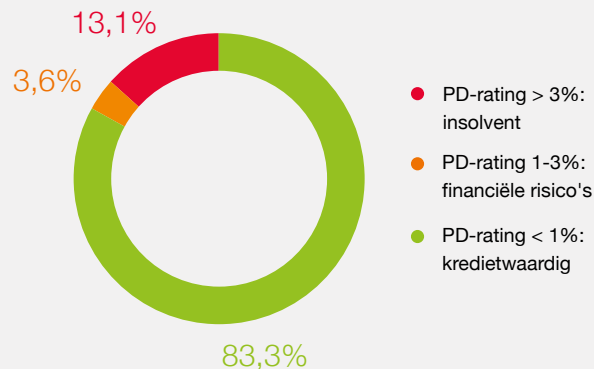
Vermogenspositie

Het eigen vermogen is met iets minder dan 1% afgenomen, na een groei van 21% een jaar eerder. Hiermee is de automotive de enige branche met een krimp, maar die volgt zoals gezegd op een jaar van stevige groei (wellicht in verband met het verbod op dividenduitkering vanwege het gebruik van coronaregelingen). Tegelijkertijd zijn autobedrijven per saldo meer schulden aangegaan. In 2022 zijn de langlopende schulden met ruim 6% toegenomen, volgend op een stijging van bijna 10% in 2021. De kortlopende schulden stegen met ruim 7%, na een lichte daling in 2021.

Kredietwaardigheid

De financiële positie van bedrijven in de automotive is verbeterd. Uit de analyse van SRA-BiZ blijkt dat het percentage ondernemingen dat aan de financiële verplichtingen kan voldoen (een PD-rating <1%), is uitgekomen op ruim 83, tegen bijna 79 een jaar eerder. De branche doet het daardoor nu beter dan het mkb-gemiddelde, dat verslechterde van ruim 86% naar bijna 78%.

KREDIETWAARDIGHEID AUTOMOTIVE

Mutaties in resultatenrekening Automotive

% mutatie 2022 t.o.v. 2021

Netto omzet	7,6%
Inkoopwaarde	7,9%
Brutomarge	7,6%
Overige bedrijfsopbrengsten	-53,0%
Personeelskosten	4,6%
Exploiatiekosten	14,9%
Inventariskosten	-8,5%
Huisvestingskosten	3,8%
Autokosten	1,4%
Verkoopkosten	2,7%
Algemene kosten	0,8%
Overige kosten	3,0%
Bedrijfskosten	4,0%
Afschrijvingen	-14,5%
Bedrijfsresultaat	19,4%
Financiële baten en lasten	-7,0%
Gewoon resultaat voor belasting	20,2%

Detailhandel

Verdeling referentiegroep SRA-BiZ: **n 555**

Verdeling volgens Centraal Bureau voor de Statistiek: **8%**

34

De Nederlandse detailhandel

De detailhandel heeft een jaar van groei achter de rug. Dit komt deels door hogere prijzen in verband met de inflatie, maar ook doordat in 2021 nog coronamaatregelen van kracht waren. Opnieuw waren de verschillen binnen de branche groot. Het onlinesegment had het in 2022 bijvoorbeeld relatief lastig. Verder zien we dat de verkoopvolumes in de branche onder druk staan doordat consumenten selectiever geld uitgeven.

Inflatie stuwt omzet op

De omzet in de detailhandel nam in 2022 met ruim 6% toe, tegenover een groei van 5,3% een jaar eerder. Deels hangt dit samen met de inflatie, die in 2022 met gemiddeld 10% een recordhoogte bereikte. Hogere prijzen hebben de omzet duidelijk een impuls gegeven, want volgens het CBS zijn de verkoopvolumes vorig jaar met 0,6% afgenomen. Wat ook een rol speelde, was een aantal harde coronalockdowns in 2021, die vooral non-foodwinkels raakten. Medio januari 2022 kwam daar een einde aan, dus fysieke winkels konden hun deuren dit keer bijna het hele jaar openhouden.

Grote verschillen in winst

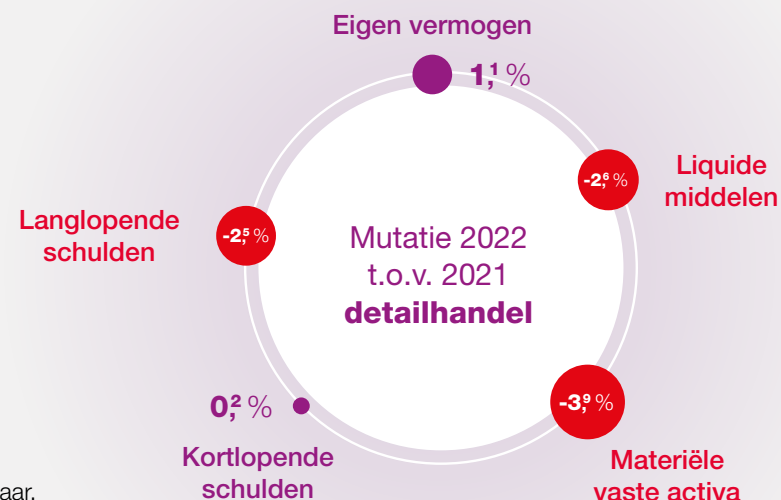
De winstgroei in de detailhandel is volgens de cijfers van SRA-BiZ in 2022 uitgekomen op ruim 10%,

ten opzichte van 22,5% in het voorgaande jaar. Daarmee deed de branche het aanmerkelijk beter dan het mkb-gemiddelde, dat bleef steken op 1,5%.

De verschillen binnen de detailhandel waren echter aanzienlijk. Aan de ene kant zag bijna 28% van de retailers de winst met 50% of meer toenemen ten opzichte van het voorgaande jaar. Anderzijds moest meer dan de helft (53,3%) van de ondernemers juist een daling van de winst accepteren. In bijna 28% van de gevallen ging het zelfs om een enorme krimp van 50% of meer.

Non-food blinkt uit

Het waren binnen de detailhandel vooral de voedingsmiddelenwinkels die de winst in het afgelopen jaar zagen dalen. Hogere prijzen zorgden

in dit deelsegment over het algemeen wel voor olopemde omzetten. Verder vonden consumenten 2022 duidelijk geen geschikt moment voor de aanschaf van meubels: zowel de omzet als de winst stond bij deze winkels onder druk. Kledingwinkels lieten juist een behoorlijke omzet- en winstgroei zien, net als doe-het-zelf- en fietszaken. Winkels in optische artikelen trokken hun omzet- en winstgroei door, waarbij vooral de winstontwikkeling sterk was.

Goed jaar fysieke winkels

Als we onderscheid maken tussen fysieke en webwinkels, dan blijkt de omzet van online in 2022 te zijn gekrompen ten opzichte van een jaar eerder, terwijl 'stenen' winkels juist een omzetgroei laten zien. Bij de winstontwikkeling is het beeld hetzelfde: een behoorlijke daling voor het onlinesegment, maar per saldo een sterke groei voor de fysieke winkels. Niet zo vreemd, want online heeft in 2021 sterk geprofiteerd van de lockdowns, terwijl fysieke winkels daar nu juist van konden herstellen.

Relatief beperkte groei bedrijfskosten

De personeelskosten zijn in de detailhandel in 2022 met 3,8% gestegen, tegenover 3,4% in 2021. De stijging is veel minder sterk dan in het mkb als geheel (10,2%). Hierbij merken we op dat relatief veel detaillisten in 2021 gebruik hebben gemaakt van de NOW-regeling, die toen in mindering is gebracht op de post 'personeelskosten'.

De NOW kon ook worden geboekt bij de overige bedrijfsopbrengsten. Die post is in de detailhandel in 2021 dan ook flink gestegen (ruim 106%) en in 2022 weer met ruim 19% gedaald.

De loongroei is uitgekomen op 3,5% (tegenover 5,4% in het mkb) en dat was ongeveer in lijn met het voorgaande jaar. Opvallend is verder de relatief sterke stijging van de huisvestingskosten (bijna 7%, tegenover een daling van bijna 5% in 2021). Veel fysieke winkels hebben naast hogere energie-, inkoop- en personeelskosten te maken met huurstijgingen in de dubbele cijfers.

Per saldo zijn de bedrijfskosten vorig jaar iets sterker gestegen dan in 2021: 5,3% tegenover 4,5%. In vergelijking met het mkb-cijfer van bijna 14% valt dit alleszins mee.

Vermogenspositie

Het eigen vermogen in de detailhandel is licht gestegen (1,1%), na een recordgroei van ruim 26% in 2021. De langlopende schulden zijn verder afgenomen, met 2,5%. De kortlopende schulden zijn heel licht gestegen, met 0,2%. Een jaar eerder waren die nog opgelopen met bijna 5%.

Kredietwaardigheid

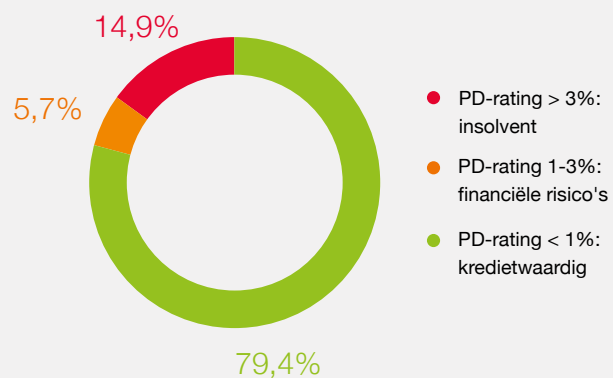
De financiële positie van bedrijven in de detailhandel is duidelijk verslechterd. Uit de analyse van SRA-BiZ blijkt dat het percentage ondernemingen dat aan de financiële verplichtingen kan voldoen (een PD-rating <1%), is uitgekomen op ruim 79, tegen bijna 86 een jaar eerder. De branche presteert daarmee iets beter dan het mkb-gemiddelde, dat behoorlijk verslechterde tot bijna 78%.

Mutaties in resultatenrekening Detailhandel

% mutatie 2022 t.o.v. 2021

Netto omzet	6,3%
Inkoopwaarde	6,8%
Brutomarge	5,3%
Overige bedrijfsopbrengsten	-19,1%
Personeelskosten	3,8%
Exploitatiekosten	5,6%
Inventariskosten	-25,6%
Huisvestingskosten	6,7%
Autokosten	7,7%
Verkoopkosten	7,2%
Algemene kosten	-14,1%
Overige kosten	-27,0%
Bedrijfskosten	5,3%
Afschrijvingen	-19,3%
Bedrijfsresultaat	9,6%
Financiële baten en lasten	-3,4%
Gewoon resultaat voor belasting	10,4%

KREDIETWAARDIGHEID DETAILHANDEL

37

Logistiek

Verdeling referentiegroep SRA-BiZ: **n 197**

Verdeling volgens Centraal Bureau voor de Statistiek: **3%**

De Nederlandse logistiek

De logistieke branche heeft met geopolitieke onrust, sterk gestegen prijzen en een zeer krappe capaciteit opnieuw een bijzonder jaar achter de rug. Dankzij de sterke vraag, in combinatie met krapte op de markt, hebben veel ondernemers hun hogere kosten goed kunnen doorberekenen. Dit heeft geresulteerd in een sterke ontwikkeling van zowel de omzet als de winst in 2022.

Recordontwikkeling omzet

De logistieke branche had in het afgelopen jaar opnieuw een sterke onderhandelingspositie. Er was een groot ladingaanbod, waardoor transporteurs de hogere prijzen over het algemeen goed hebben kunnen doorberekenen aan hun afnemers. De logistieke dienstverlening heeft ook kunnen profiteren van de erg hoge bezettingsgraad van warehouses. In de coronaperiode, toen er ook sprake was van verstoringen in de toeleveringsketens, hebben veel bedrijven extra voorraden willen aanhouden. Dit heeft voor de logistieke branche geleid tot veel activiteit in de distributiecentra.

Voor de branche als geheel is de omzetontwikkeling in 2022 met 21,5% op jaarbasis

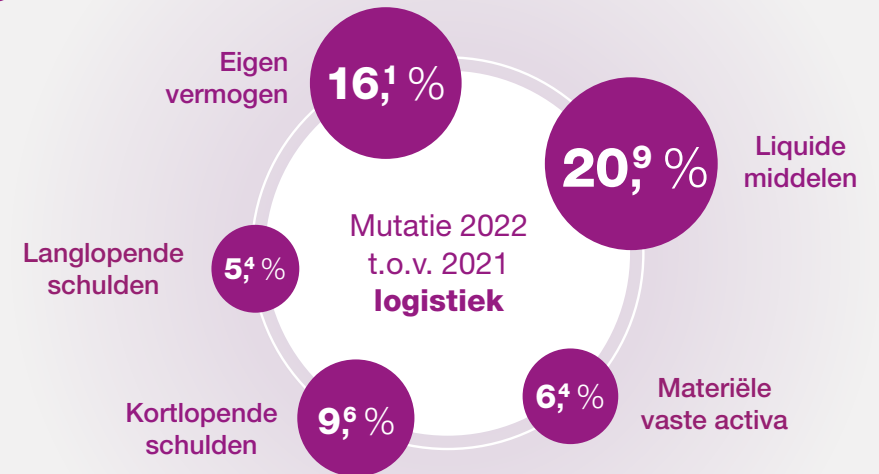
aangetrokken, na al een groei van bijna 12% in het voorgaande jaar. De omzetontwikkeling over 2022 is de sterkste ooit in ons onderzoek en ook beter dan het mkb-gemiddelde van ruim 13%. Zoals gezegd, moeten we hierbij wel rekening houden met de gestegen prijzen. Volgens onderzoeksbureau Panteia zijn de brandstofkosten vorig jaar bijvoorbeeld veel sterker gestegen dan verwacht. De prijsstijging van diesel bedroeg gemiddeld 35,7%. Veel ondernemers maken gebruik van een brandstofclausule in contracten om de fluctuaties in de dieselprijs op te vangen.

Ook recordgroei winst en brutomarge

Ook de winst en de brutomarge voor de logistieke branche zijn in ons onderzoek niet eerder zo sterk

gestegen als in 2022. De winstgroei kwam uit op 33,5%, tegenover 17,1% in 2021. Ter vergelijking: het mkb bleef steken op gemiddeld 1,5% winstgroei. De brutomarge in de branche groeide met 22%, terwijl dat een jaar eerder nog ruim 7% was. Het mkb-gemiddelde lag met 10% aanmerkelijk lager.

Binnen de branche waren de verschillen wel groot. Per saldo zag ruim 55% van de ondernemers de winst stabiliseren of toenemen. Bij bijna 36% van de transporteurs steeg de winst met 50% of meer, maar bijna 22% zag de winst juist met 50% of meer afnemen.

Vervoer over water presteert sterk

Kijken we naar deelsegmenten, dan zien we dat de omzet in 2022 vooral is gegroeid in de binnenvaart (vracht-, tank- en sleepvaart), die het in 2021 nog moeilijk had. Ook het vervoer over de weg behaalde een omzetstijging, maar minder sterk dan het vervoer over water.

Hetzelfde geldt voor de winstontwikkeling. Die is in bijna alle deelsegmenten (met uitzondering van het personenvervoer over de weg) positief, maar veruit het sterkst voor het vervoer over water.

Fors hogere kosten

De bedrijfskosten zijn in de branche als geheel in 2022 per saldo met ruim 19% gestegen, versus een stijging van bijna 7% een jaar eerder en een stijging van bijna 14% voor het mkb als geheel in 2022. De personeelskosten (een belangrijke kostenpost in de logistieke branche) stegen met ruim 18%, ten

opzichte van bijna 3% een jaar eerder. Het mkb-cijfer bedroeg iets meer dan 10%.

De loonkosten zijn 13,6% hoger uitgekomen, tegenover een stijging van bijna 3% een jaar eerder. Op basis van cao-onderhandelingen verwachtten we al dat de loonkosten in 2022 sterk omhoog zouden gaan. Verder zijn ook de kosten voor sociale zekerheid en de uitgaven aan pensioenpremies in de dubbele cijfers toegenomen, waar een jaar eerder nog een lichte daling te zien was.

Vermogenspositie

Het eigen vermogen is in de logistieke branche opnieuw aangetrokken, met ruim 16%. De toename is nog forsere dan in het voorgaande jaar (ruim 14%), maar iets minder sterk dan het mkb-gemiddelde van ruim 17%. De liquide middelen zijn in de branche met bijna 21% toegenomen, na ook al een groei van bijna 22% in het voorgaande jaar. Deels was dit een gevolg van uitstel van investeringen vanwege de grote onzekerheid. Het blijft de vraag of ondernemers de opgebouwde buffer onder de nog altijd onzekere omstandigheden voldoende groot vinden om de investeringen te doen die nodig zijn voor onder meer de klimaatopgave.

De kortlopende schulden zijn in 2022 met bijna 10% toegenomen, waar een jaar eerder nog een daling van 2,5% te zien was. De langlopende schulden zijn met ruim 5% gestegen, tegenover een stijging van bijna 8% een jaar eerder.

Kredietwaardigheid

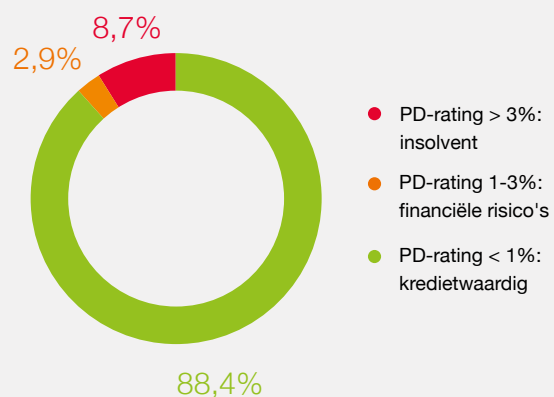
De financiële positie van bedrijven in de logistieke branche is verder verbeterd. Uit de analyse van

Mutaties in resultatenrekening Logistiek

% mutatie 2022 t.o.v. 2021

Netto omzet	21,5%
Inkoopwaarde	20,0%
Brutomarge	22,0%
Overige bedrijfsopbrengsten	-52,8%
Personeelskosten	18,2%
Exploiatiekosten	342,4%
Inventariskosten	-81,0%
Huisvestingskosten	16,6%
Autokosten	26,7%
Verkoopkosten	-36,2%
Algemene kosten	-23,4%
Overige kosten	92,2%
Bedrijfskosten	19,4%
Afschrijvingen	-8,7%
Bedrijfsresultaat	33,3%
Financiële baten en lasten	-28,5%
Gewoon resultaat voor belasting	33,5%

KREDIETWAARDIGHEID LOGISTIEK

SRA-BiZ blijkt dat het percentage ondernemingen dat aan de financiële verplichtingen kan voldoen (een PD-rating <1%), is uitgekomen op ruim 88, tegenover bijna 85 een jaar eerder. Hiermee doet de branche het nu ruim beter dan het mkb-gemiddelde, dat verslechterde tot bijna 78%.

Horeca

Verdeling referentiegroep SRA-BiZ: **n 240**

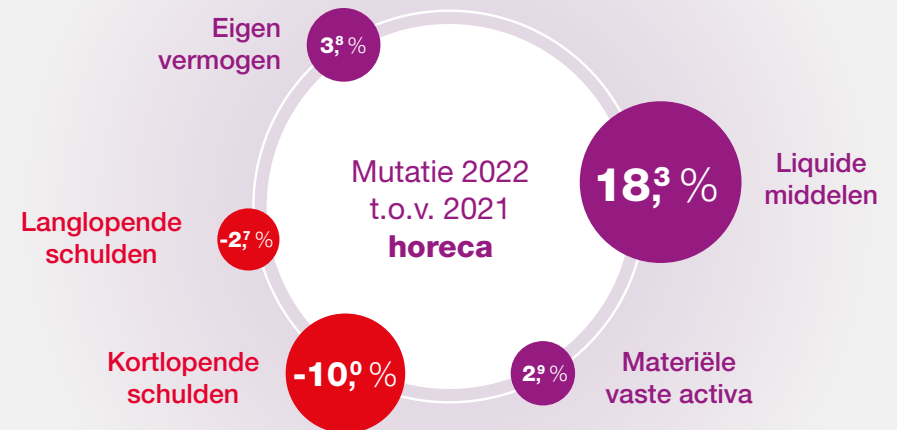
Verdeling volgens Centraal Bureau voor de Statistiek: **3%**

40

De Nederlandse horeca

De horeca heeft na het verdwijnen van de coronamaatregelen een sterk herstel laten zien. De branche zag de omzet en de winst stevig versnellen, ondanks de hard gestegen kosten. Toch zijn er ook zorgen, want de kredietwaardigheid is behoorlijk afgenomen. Ook staat de horeca nog altijd voor forse uitdagingen, zoals een groot tekort aan personeel en nog hogere kosten.

Sterke omzetgroei in volle breedte

De horeca zag zich in 2021 geconfronteerd met lockdowns, maar vanaf medio januari 2022 konden de deuren weer als vanouds open. Ondanks een tanend consumentenvertrouwen, druk op de koopkracht en prijsverhogingen, wisten consumenten de branche weer goed te vinden. De omzet liep vorig jaar op met maar liefst 39%. Niet eerder in ons onderzoek liet de branche zo'n sterke omzetgroei zien. Met dit percentage bleef de horeca het mkb als geheel ook ruim voor (gemiddeld 13,1% omzetgroei).

De omzetverbetering in de horeca werd breed gedragen: het aandeel van bedrijven met een stabiele of hogere omzet nam opnieuw toe, van bijna 82% naar ruim 89%. Bijna 37% van de

horecaondernemers zag de omzet in 2022 zelfs met 50% of meer stijgen (dit was 13% in 2021).

Recordstijging brutomarge

De winstontwikkeling wist gelijke tred te houden met de omzetgroei. In 2022 kwam de winstgroei uit op bijna 34%, tegenover slechts 1,5% gemiddeld in het mkb. De brutomarge steeg met bijna 40%, tegenover een stijging van ruim 16% een jaar eerder. Ook dit was een record: nooit eerder in ons onderzoek nam de brutomarge in de horeca zo sterk toe.

De onderlinge verschillen binnen de branche waren echter opnieuw groot. Iets meer dan de helft van de ondernemers (ruim 51%) zag de winst gelijk blijven of toenemen en dan ging het relatief vaak om een

sterke groei van 50% of meer. Bijna 49% van de horecaondernemers moest het dus doen met een winstdaling. Voor ruim 31% van de bedrijven ging het zelfs om een krimp van 50% of meer.

Hotels en cafés blinken uit

Binnen de horeca lieten alle deelbranches in 2022 een groei zien, zij het dat die niet overal even groot was. De omzetontwikkeling was vooral sterk bij hotels en cafés. Ook restaurants deden het wat betreft omzet goed, maar de winstontwikkeling binnen deze deelbranche bleef hierbij ver achter. Sterker nog, er was per saldo nauwelijks sprake van winstgroei. Bij hotels en cafés ging de sterke omzetgroei wel gepaard met

een aanzienlijke stijging van de winst. De sterkste winstgroei kwam echter op naam van de verhuurders van vakantiehuisjes en appartementen.

Enorme stijging personeelskosten

De personeelskosten in de horeca zijn vorig jaar met maar liefst 40% gestegen, tegenover iets meer dan 10% gemiddeld in het mkb. De belangrijkste personeelskosten in de horeca zijn de lonen. Deze post steeg in het afgelopen jaar met bijna 34%, ten opzichte van iets meer dan 2% in 2021. Een van de belangrijkste uitdagingen voor de horeca blijft het grote personeelstekort. Sommige ondernemers moesten na de heropening na de lockdowns de deuren zelfs weer sluiten, omdat ze het rooster niet rond kregen.

Ook voor de coronacrisis kwam de branche al handen tekort, maar daarna ging het pas echt mis. Een groot deel van het personeel keerde na de

pandemie niet terug in de branche en nieuwe aanwas is heel moeilijk te vinden. Om personeel te trekken, gaan nu de salarissen omhoog, maar ondernemers zullen ook moeten kijken naar zaken als werkzekerheid en groeiomgankelijkheden.

De verwachting is dat de kosten voor de horeca in de komende periode verder zullen oplopen. Het is de vraag of de branche al die kostenstijgingen zal weten te vertalen in eerlijke verkoopprijzen. Anders ligt margedruk op de loer.

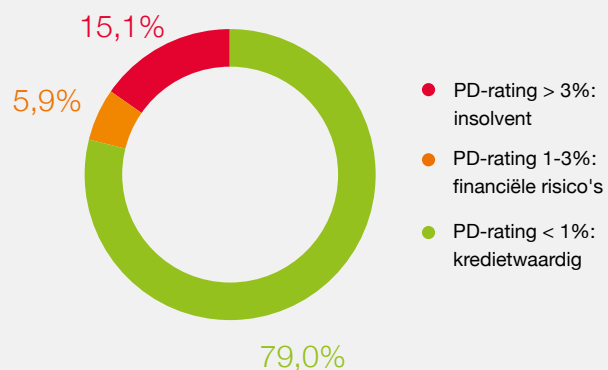
Vermogenspositie

Het eigen vermogen in de horeca is in 2022 met bijna 4% gestegen, na een groei van bijna 24% een jaar eerder. Verder zijn de schulden in de horeca omlaaggegaan. De langlopende schulden daalden met bijna 3%, tegenover een toename van bijna 3% een jaar eerder. De kortlopende schulden lieten een daling van 10% zien, na een jaar eerder nog licht te zijn afgenomen. De liquide middelen zijn tot slot met ruim 18% toegenomen, iets minder sterk dan een jaar eerder.

Kredietwaardigheid

Het percentage horecaondernemingen dat aan de financiële verplichtingen kan voldoen (een PD-rating <1%), is in 2022 uitgekomen op 79. Dit betekent een sterke achteruitgang ten opzichte van het voorgaande jaar (bijna 86). De branche presteert nog wel min of meer in lijn met het mkb-gemiddelde, dat verslechterde van ruim 86% tot bijna 78%. Wel merken we op dat de verschillen binnen de horeca aanzienlijk zijn.

KREDIETWAARDIGHEID HORECA

Mutaties in resultatenrekening Horeca

	% mutatie 2022 t.o.v. 2021
Netto omzet	39,0%
Inkoopwaarde	37,0%
Brutomarge	39,7%
Overige bedrijfsopbrengsten	-72,2%
Personeelskosten	40,0%
Exploitatiekosten	46,9%
Inventariskosten	-10,0%
Huisvestingskosten	14,7%
Autokosten	6,2%
Verkoopkosten	41,0%
Algemene kosten	-7,0%
Overige kosten	-31,4%
Bedrijfskosten	28,0%
Afschrijvingen	-11,0%
Bedrijfsresultaat	33,2%
Financiële baten en lasten	-7,0%
Gewoon resultaat voor belasting	33,8%

Medische zorg

Verdeling referentiegroep SRA-BiZ: **n 684**

Verdeling volgens Centraal Bureau voor de Statistiek: **9%**

De Nederlandse medische zorg

De medische zorg heeft financieel gezien een behoorlijk jaar achter de rug. Per saldo trokken de omzet en de winst verder aan, zij het minder sterk dan in het voorgaande jaar. De branche heeft het afgezien daarvan echter nog steeds zwaar. De medische zorg zucht nog altijd onder een hoge werkdruk en de zorgvraag en personeelskrachte nemen voorlopig niet af.

Kritisch punt in de zorg bereikt

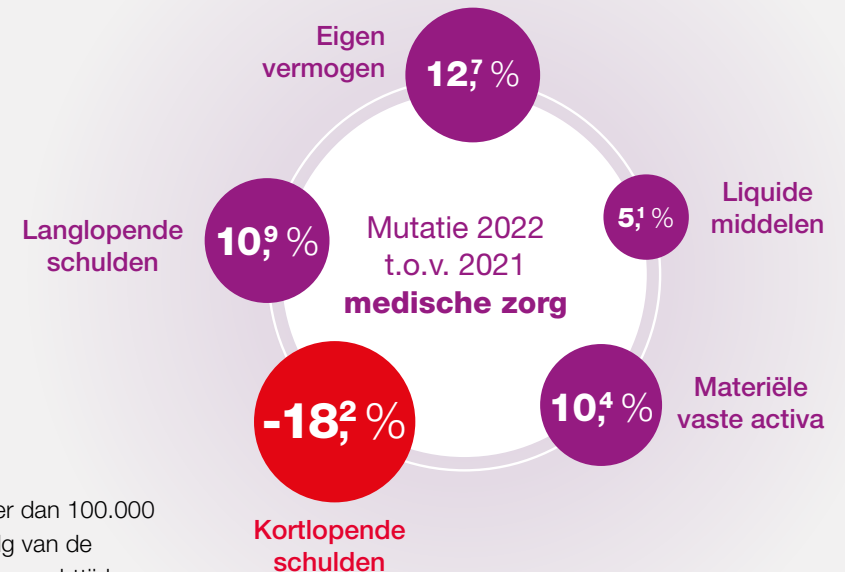
De zorgvraag neemt in alle segmenten van de zorg toe, onder meer door de vergrijzing. Bovendien neemt de complexiteit van de zorgvragen toe, constateert de Nederlandse Zorgautoriteit (NZa). Het aantal mensen met chronische of meerdere aandoeningen groeit. Door arbeidsmarktproblematiek, zoals tekorten aan zorgprofessionals en een hoog ziekteverzuim, kan de zorg deze ontwikkelingen niet goed opvangen.

Volgens de NZa heeft de branche inmiddels een kritisch punt bereikt. Mensen krijgen lang niet altijd de zorg meer die zij nodig hebben. De wachlijsten zijn erg lang, soms zelfs onverantwoord lang. Huisartsen krijgen meer taken toebedeeld dan zij aankunnen. De ziekenhuizen

kampen naast wachlijsten met meer dan 100.000 uitgestelde behandelingen als gevolg van de coronapandemie. De wachlijsten en wachttijden zullen de komende jaren alleen nog maar langer worden. Om de zorg in Nederland voor iedereen toegankelijk te houden, pleit de NZa voor een transitie, wat onder meer prioritering van zorg en een groter beroep op de zelfredzaamheid van mensen betekent.

Omzetgroei breed gedragen, grote winstverschillen

Financieel gezien was 2022 een behoorlijk jaar voor de medische zorg. De omzetontwikkeling kwam uit op ruim 7%, tegenover 10,5% een jaar eerder. Daarmee bleef de branche wel achter bij het mkb-gemiddelde (13,1%). De winst steeg met bijna 9%,

in vergelijking met ruim 20% in 2021. Op dit vlak bleef de zorg het mkb als geheel wel ruim voor (1,5%).

De omzetgroei werd breed gedragen: ruim 71% van de zorgondernemers zag de omzet stabiliseren of toenemen (in 2021 was dit 75,5%). In de winstontwikkeling waren de verschillen echter groot. Slechts minder dan de helft (44,3%) van de ondernemers zag de winst stabiliseren of stijgen, tegenover bijna 61% een jaar eerder. Ongeveer een op de drie zag de winst echter met 50% of meer afnemen.

Fysiotherapeuten blijven achter

Binnen de branche valt op dat de omzet in het afgelopen jaar het sterkst is gegroeid bij tandartsen, medische en tandheelkundige praktijken en maatschappelijke dienstverlening zonder overnachting. Fysiotherapeuten zagen hun omzet juist teruglopen. Ook de winst nam af bij de fysiotherapeuten, net als bij maatschappelijke dienstverlening zonder overnachting.

Huisartsen, in 2021 nog achterblijvers, lieten ditmaal een bovengemiddelde winstontwikkeling zien, ondanks een bovengemiddelde stijging van de personeelskosten. Medische en tandheelkundige praktijken behaalden per saldo echter de sterkste winstontwikkeling.

Personeelskosten opnieuw gestegen

Net als in voorgaande jaren liepen de personeelskosten, met afstand de grootste kostenpost van

een zorgorganisatie, op. De stijging van ruim 9% was wel minder sterk dan in 2021 (bijna 15%), maar min of meer in lijn met het mkb-gemiddelde van iets meer dan 10%. De loonkosten namen toe met 8%, tegenover ruim 9% een jaar eerder. Deze stijging was wel sterker dan in het mkb (gemiddeld ruim 5%).

Verder valt op dat de post 'overige personeelskosten', waaronder ook de inzet van uitzendkrachten valt, in de zorg opnieuw relatief sterk is gestegen: 29%, volgend op een toename van ruim 81% een jaar eerder. In totaal liepen de bedrijfskosten op met bijna 10% (2021: 13%), tegenover bijna 14% voor het mkb als geheel.

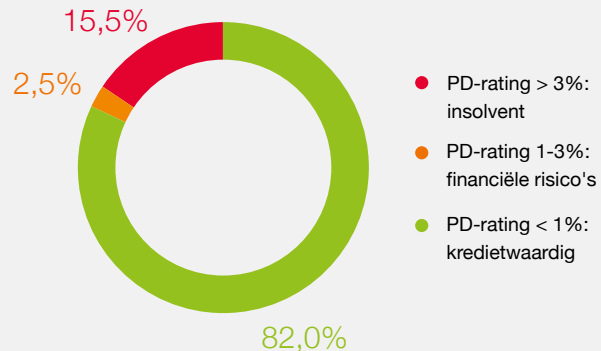
Vermogenspositie

Het eigen vermogen is in 2022 verder verbeterd (met bijna 13%, een iets minder sterke groei dan in 2021). De zorg blijft daarmee enigszins achter bij het mkb-gemiddelde van ruim 17%. Verder zijn de langlopende schulden, na een lichte afname in 2021, fors gestegen (bijna 11%). De kortlopende schulden zijn echter met ruim 18% gedaald, tegenover een stijging van bijna 8% in 2021.

Kredietwaardigheid

De financiële positie van bedrijven in de medische zorg is opnieuw verslechterd. Uit de analyse van SRA-BiZ blijkt dat het percentage ondernemingen dat aan de financiële verplichtingen kan voldoen (een PD-rating <1%), is uitgekomen op 82, tegenover bijna 88 een jaar eerder. De branche doet het daarmee nog wel beter dan het mkb-gemiddelde, dat verslechterde tot bijna 78%.

KREDIETWAARDIGHEID MEDISCHE ZORG

Mutaties in resultatenrekening Medische zorg

% mutatie 2022 t.o.v. 2021

Netto omzet	7,4%
Inkoopwaarde	-0,9%
Brutomarge	10,0%
Overige bedrijfsopbrengsten	6,0%
Personeelskosten	9,2%
Exploitatiekosten	-9,8%
Inventariskosten	-18,7%
Huisvestingskosten	6,7%
Autokosten	5,0%
Verkoopkosten	27,4%
Algemene kosten	-17,1%
Overige kosten	92,8%
Bedrijfskosten	9,8%
Afschrijvingen	0,2%
Bedrijfsresultaat	8,4%
Financiële baten en lasten	-35,3%
Gewoon resultaat voor belasting	8,6%

Specialistische zakelijke diensten

Verdeling referentiegroep SRA-BiZ: **n 1.411**

Verdeling volgens Centraal Bureau voor de Statistiek: **19%**

46

De Nederlandse specialistische zakelijke diensten

Voor specialistische zakelijke dienstverleners was 2022 moeilijker dan het voorgaande jaar. De omzet is per saldo nog wel gestegen, maar de winstontwikkeling was sterk negatief. Dit volgde wel op een jaar waarin de winst erg sterk was gegroeid. Voor 2023 zijn de verwachtingen niet al te hooggespannen, mede door de matige prognose voor de economie en personeelsschaarste.

Personeelsschaarste blijft groot

Alle branches hebben dit jaar te maken met afkoeling van de economie, geopolitieke spanningen, de hoge inflatie en stijgende rentes en niet te vergeten met personeelsschaarste. De specialistische zakelijke dienstverlening is hierop geen uitzondering. Tegelijkertijd zorgen deze omstandigheden ervoor dat er vraag blijft naar specialistisch advies. Denk aan vraagstukken rond personeel en digitalisering, maar ook rond wet- en regelgeving (zoals cybersecurity en de *Corporate Sustainability Reporting Directive*).

De 'war on hands' is bijna overal voelbaar, maar de specialistische zakelijke dienstverlening behoort tot de branches met de grootste personeelsschaarste.

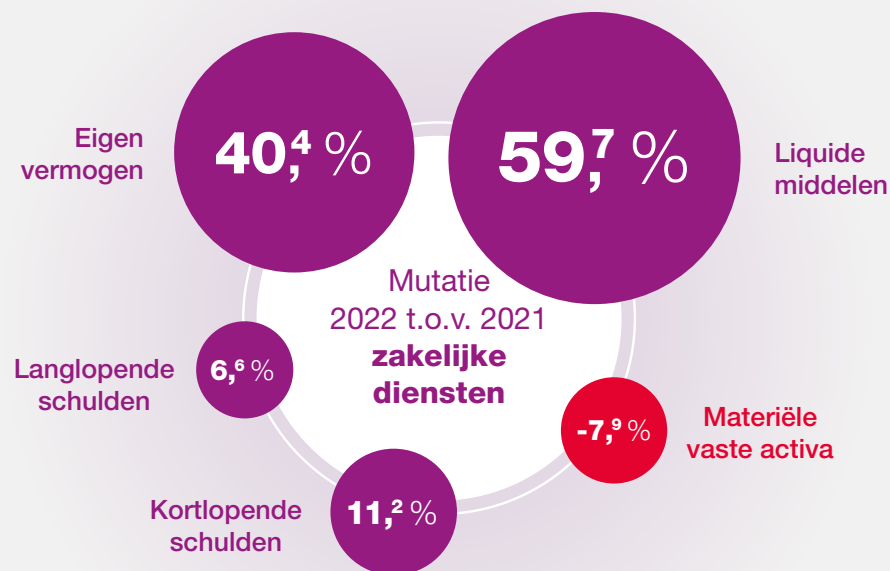
Het arbeidstekort remt de groei, maar steeds vaker is het ook een uitdaging om bestaande klanten goed te bedienen. Ondanks de lichte toename van de werkloosheid in 2023 zal de personeelsschaarste waarschijnlijk ook dit jaar groot blijven. Een belangrijke uitdaging dus voor de branche.

Forse winstdaling, maar niet voor iedereen

De branche als geheel zag de netto-omzet in 2022 met ruim 8% toenemen. Dit betekende een minder sterke groei dan in 2021 (12%) en ook een minder sterke ontwikkeling dan in het mkb (gemiddeld ruim

13%). Bijna 70% van de dienstverleners zag de omzet stabiliseren of groeien (was ruim 73% in 2021) en voor ruim 28% was dit een groei van 50% of meer.

Tegenover de omzetgroei stond een krimp van de winst met bijna 32%, de eerste negatieve uitkomst voor de branche in ons onderzoek. Deze winstdaling volgt op de forse groei van 25% een jaar eerder. De branche bleef hiermee sterk achter bij het mkb-gemiddelde van 1,5%. De verschillen in de branche waren opnieuw groot. Zo zag bijna drie

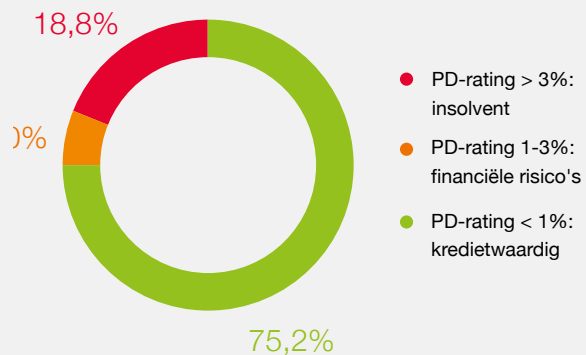

op de tien ondernemers de winst met 50% of meer toenemen, terwijl ruim 34% van de ondernemers de winst juist met 50% of meer zag dalen. Per saldo moest bijna 56% van de specialistische zakelijke dienstverleners een winstdaling accepteren, tegenover ruim 43% een jaar eerder. De brutomarge nam gemiddeld met 7,5% toe, tegenover 11% in 2021.

Reclame en marktonderzoek blijft achter

De specialistische zakelijke dienstverlening wordt in de benchmark van SRA vooral vertegenwoordigd door rechtskundige dienstverleners (advocaten en notarissen), adviesbureaus voor management en bedrijfsvoering (geen public relations) en architecten en ingenieursbureaus. De omzetgroei was vooral sterk bij de adviesbureaus voor management en bedrijfsvoering (net als in 2021), maar dit resulteerde niet in een toename van de winst.

KREDIETWAARDIGHEID SPECIALISTISCHE ZAKELIJKE DIENSTEN

Reclame en marktonderzoek liet een daling van de omzet zien en ook de winstontwikkeling was sterk negatief. Het winstverloop was stabiel tot licht dalend voor notarissen en ingenieurs.

Verdere stijging loonkosten

De bedrijfskosten zijn in 2022 in de specialistische zakelijke dienstverlening veel sterker gestegen dan een jaar eerder: ruim 15% tegenover 7,5%. Deze toename was ook iets sterker dan in het mkb (bijna 14%). Vooral de verkoopkosten, de kosten voor huisvesting, de exploitatiekosten en de autokosten stegen flink.

De personeelskosten zijn per saldo met bijna 10% toegenomen, tegenover bijna 8% in 2021 (en gemiddeld ruim 10% in het mkb). De loonkosten namen nog iets sterker toe dan in het voorgaande jaar: bijna 9% ten opzichte van ruim 8% in 2021. In het mkb kwam de loonkostengroei vorig jaar uit op gemiddeld iets meer dan 5%. De kosten voor sociale zekerheid en de pensioenpremies liepen in de branche duidelijk sterker op dan in het voorgaande jaar, met ongeveer 9,5%.

Vermogenspositie

Het eigen vermogen is in de specialistische zakelijke dienstverlening in 2022 relatief sterk gegroeid: met ruim 40%, na ook al een toename van ruim 18% in 2021. Daarmee blijft de branche het mkb als geheel (ruim 17% groei) duidelijk voor. Verder zijn de langlopende schulden met bijna 7% gestegen, waar een jaar eerder nog een daling van ruim 8% uit de bus kwam. De kortlopende schulden stegen met ruim 11%, tegenover een toename van ruim 13% in 2021.

Mutaties in resultatenrekening

Specialistische zakelijke diensten

% mutatie 2022 t.o.v. 2021

Netto omzet	8,2%
Inkoopwaarde	15,4%
Brutomarge	7,5%
Overige bedrijfsopbrengsten	-12,5%
Personeelskosten	9,7%
Exploitatiekosten	70,6%
Inventariskosten	-41,8%
Huisvestingskosten	25,4%
Autokosten	52,1%
Verkoopkosten	42,7%
Algemene kosten	-6,0%
Overige kosten	51,4%
Bedrijfskosten	15,1%
Afschrijvingen	21,2%
Bedrijfsresultaat	-30,2%
Financiële baten en lasten	-25,5%
Gewoon resultaat voor belasting	-31,9%

Kredietwaardigheid

De financiële positie van bedrijven in de specialistische zakelijke dienstverlening is behoorlijk achteruitgegaan. Uit de analyse van SRA-BiZ blijkt dat het percentage ondernemingen dat aan de financiële verplichtingen kan voldoen (een PD-rating < 1%), is uitgekomen op ruim 75, tegenover bijna 84 in het voorgaande jaar. De branche blijft daarmee achter bij het mkb-gemiddelde, dat verslechterde tot bijna 78%.

Onderzoeksverantwoording rapport 'Branches in Zicht 2023'

De jaarrekeningen zijn afkomstig van SRA-BiZ-kantoren die werken met Caseware, Exact Audition en Visma | MLE & Visma | Visionplanner en de hiervoor benodigde koppeling hebben geïnstalleerd. De jaarrekeningen worden hierbij in xml aangeleverd in het Online Benchmarkplatform.

Aanlevermoment

Jaarrekeningen worden ruwweg op de volgende momenten verzameld: zodra deze de status 'Concept t.b.v. klant' of 'Definitief' krijgen óf wanneer men een rapport opvraagt. Afhankelijk van het gebruikte rapportagepakket en de versie van het SRA-kantoor gebeurt dit meestal volledig automatisch. Er is dus geen menselijke handeling bij betrokken.

Uitsluitingsgronden

Voordat we de jaarrekening verwerken en opslaan in het Online Benchmarkplatform, vindt een (automatische) check plaats of de jaarrekening aan een aantal basiscriteria voldoet, bijvoorbeeld of de balans in evenwicht is of een geldig KVK-nummer heeft. Voldoet een jaarrekening niet aan een of meerdere

van deze criteria, dan wordt deze niet verder verwerkt in het Online Benchmarkplatform. Gemiddeld wordt 4,7% van de aangeleverde jaarrekeningen uitgesloten op basis van bovenstaande criteria.

Verrijking met Kamer van Koophandel-gegevens

Alle jaarrekeningen die worden verwerkt in het Online Benchmarkplatform, verrijken we met een aantal gegevens uit het KVK-register (SBI-code, rechtsvorm, vier cijfers van de postcode, aantal personeelsleden en oprichtingsjaar).

Anonimisatie

De aangeleverde jaarrekeningen worden geanonimiseerd, zodat deze niet kunnen worden

herleid naar de bedrijven waar deze cijfers betrekking op hebben.

Opslag volgens uniform rekeningschema

Nadat alle data zijn geanonimiseerd, worden deze opgeslagen volgens een uniform rekeningschema dat SRA beheert. Concreet betekent dit dat informatie uit verschillende rapportagepakketten volgens dezelfde (database)structuur wordt opgeslagen.

Steekproefverantwoording

De analyse is gebaseerd op 7.321 jaarrekeningen, die representatief zijn voor het mkb. Voor de branches is een weging toegepast conform de verdeling van het CBS.

Samenstelling referentiegroep SRA-BiZ-database

Sector (gewogen naar CBS-verdeling)	Verdeling referentiegroep SRA-BiZ (gewogen naar CBS-verdeling o.b.v. sector)		Verdeling volgens Centraal Bureau voor de Statistiek (4 ^e kwartaal 2020)
	n	%	%
Industrie	270	4%	3,7%
Bouw	789	11%	10,8%
Automotive	130	2%	1,8%
Detailhandel	555	8%	7,6%
Logistiek	197	3%	2,7%
Horeca	240	3%	3,3%
Zorg	684	9%	9,3%
Financiële dienstverlening	378	5%	5,2%
Groothandel en handelsbemiddeling	285	4%	3,9%
Specialistische zakelijke diensten	1.411	19%	19,3%
Overig	2.382	33%	33%
Totaal	7.321	100%	100%

Regio (Nielsen-districten)

	n	%
De 4 grote steden	511	7%
Noord-Holland, Zuid-Holland en Utrecht (exclusief de 4 grote steden)	2.310	32%
Groningen, Friesland en Drenthe	752	10%
Overijssel, Gelderland en Flevoland	2.407	33%
Zeeland, Noord-Brabant en Limburg	1.341	18%
Totaal	7.321	100%

Bedrijfsomvang (o.b.v. omzet)

	n	%
Tot € 1 miljoen	4.747	65%
€ 1 tot € 10 miljoen	2.077	28%
€ 10 miljoen of meer (hoogste waarde: € 27.600.201)	497	7%
Totaal	7.321	100%